

ISSN: 2146-1740
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd>,
Doi: 10.54688/ayd.1411908

Araştırma Makalesi/Research Article

DOĞAL AFETLERİN SEÇMEN DAVRANIŞI ÜZERİNE ETKİSİ: 6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ ÖRNEĞİ

IMPACT OF NATURAL DISASTERS ON VOTER BEHAVIOR: THE CASE OF
THE FEBRUARY 6 KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE

Hüseyin SEVİNÇ¹ Mert Mahir GÖZ²

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:
29/12/2023

Kabul:
16/02/2024

Yapılan çalışmanın temel odak noktasını doğal afetlerin seçmen davranışı üzerindeki etkisi oluşturmaktadır. Örneklem olarak seçilen 6 Şubat Kahramanmaraş depremi durum çalışması yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak doğal afet ve seçmen davranışı arasındaki ilişki retrospektif seçmen davranışı kapsamında incelenmiştir. Sonraki bölümde ise 14-28 Mayıs 2023 genel seçimleri ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri bağlamında, depremin etkilerinin seçmen tercihleri üzerindeki olası etkileri değerlendirilmiştir. Çalışmanın ana odak noktası, deprem sonrası seçmen davranışındaki değişimleri anlamak ve bu değişimlerin seçim sonuçlarına nasıl yansıdığını incelemektir. Bu bağlamda, yaşanan doğal afet sonrasında depremde seçmenin dolaylı retrospektif oy verme davranışı sergilediği görülmektedir. Sonuç olarak, hükümetin deprem bölgesine yönelik destek ve hizmetlerini ölçerek oy verme tercihinde bulunan depremde seçmen, iktidarın hem geçmiş depremlerdeki performansına hem de yaşanan son depremdaki çalışmalarına bakarak oy tercihini belirlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğal afet, Seçmen davranışı, Retrospektif oy verme davranışı, Seçimler.

Jel Kodları: Q54, D72, D70.

¹**Sorumlu Yazar:** Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0003-2037-6665, hsevinc1313@gmail.com

² Öğr. Gör. Dr, Bitlis Eren Üniversitesi Güroymak Meslek Yüksekokulu Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, ORCID: 0000-0002-2563-7126, mmgoz@beu.edu.tr

Atıf: Sevinç, H. & Göz, Mert M. (2024). Doğal afetlerin seçmen davranışı üzerine etkisi: 6 Şubat Kahramanmaraş depremi örneği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1)-Deprem Özel Sayısı-, 790-821.

Abstract

Article Info

Received:
29/12/2023

Accepted:
16/02/2024

The primary focal point of this study revolves around the influence of natural disasters on voter behavior. The case study method was employed to scrutinize the February 6th earthquake in Kahramanmaraş, chosen as the sample. Initially, the relationship between natural disasters and voter behavior is explored within the scope of retrospective voting behavior. In the subsequent section, the effects of the earthquake on voter preferences are evaluated in the context of the general elections and presidential elections held on May 14-28, 2023. The primary focus of the study is to understand the changes in voter behavior following the earthquake and to investigate how these changes are reflected in the election results. In this context, it is observed that earthquake-affected voters exhibit mediated retrospective voting behavior after the natural disaster. Consequently, earthquake-affected voters, by assessing the government's support and services in the earthquake-affected region to determine their voting preferences, have considered both the government's past performance in previous earthquakes and its efforts in the recent earthquake.

Keywords: Natural disaster, Voter behavior, Retrospective voting, Elections.

Jel Codes: Q54, D72, D70.

Extended Summary

Natural disasters serve as significant shocks capable of influencing election outcomes, prompting voters to reassess their preferences and policy expectations, thereby shaping their evaluations of politicians' performance. The impact of these disasters on elections stems from the obligation of politicians to provide an unforeseen response to damages and needs, allowing voters to scrutinize their approach and decide on their continued tenure. Studies on natural disasters and voter preferences aim to understand how disasters shape voter behavior during elections. While governments cannot control natural disasters, their response remains the responsibility of elected officials. The need for a prompt and cohesive response to natural disasters is driven by economies of scale and the inherently public-spirited nature of direct disaster relief. A key debate in discussions on natural disasters and voter behavior revolves around whether governments will be held accountable for damages and fatalities resulting from these events. The primary objective of the study is to elucidate the impact of the significant devastation caused by the earthquake on February 6th on the voting behavior of voters in the earthquake-affected region in our country. To achieve this goal, election results in cities where the earthquake occurred were compared with the previous election results, and efforts were made to identify the factors influencing the resultant outcome.

The impact of natural disasters on political attitudes is considered within the scope of voters' voting behavior. Studies within this scope focus on the assumption that voters, in the aftermath of natural disasters, engage in either retrospective voting (voting based on past performances of incumbents) or prospective voting (voting based on expectations for the future). Prospective voting is defined as the strategy in which voters choose a candidate or party by predicting their future performance and associating them with the most favorable outcomes among competing candidates or parties. Retrospective voting, on the other hand, signifies the strategy of voters making decisions regarding their voting preferences for the incumbent government by evaluating its past performance. Retrospective voting behavior is divided into simple retrospection and mediated retrospection. Simple retrospection anticipates that voters will typically focus on the effects of natural disasters and will punish governments at the ballot box in the event of any undesirable situation. The concept of mediated retrospection is expressed when voters, instead of focusing on their own situations during natural disaster situations when casting their votes, evaluate the government based on its responses to the natural disaster.

The voting percentages of the People's Alliance and Recep Tayyip Erdoğan in the general elections on May 14 and the presidential elections that advanced to the second round on May 28 contradicted the election predictions of the opposition and numerous polling firms. The predictions that the economic crisis, which began in 2018 and gradually intensified with soaring inflation and exchange rates, along with the Covid-19 pandemic, the Russia-Ukraine war, corruption allegations, political crises, and most recently, the economic and managerial erosion caused by the earthquakes on February 6, would render the People's Alliance and Recep Tayyip Erdoğan incapable of maintaining power have proven incorrect. Especially after the earthquakes on February 6, the People's Alliance and Recep Tayyip Erdoğan, who were thought by a significant portion of society to lose the elections this time, emerged victorious in the elections, partly influenced by the votes received from the earthquake-affected region. Despite the creation of such a negative portrayal for the government and Recep Tayyip Erdoğan, the reasons behind this success in the elections have become one of the most debated topics after the elections. A significant portion of the residents in the earthquake-affected region, instead of blaming the government even after this severe destruction, have begun to question the reasons underlying their continued support in past elections.

A key factor driving ongoing support for the People's Alliance and Recep Tayyip Erdoğan in the earthquake-affected region is the belief that their leadership, augmented by experiences from previous earthquakes, can effectively address existing challenges. The residents, exhibiting a retrospective voting tendency, decide to continue supporting the current government based on the fulfillment of past promises and prompt addressing of earthquake victims' needs.

Consequently, it is observed that earthquake-affected voters engage in a form of mediated retrospective voting behavior following the earthquake disaster they experienced. In essence, these voters, evaluating the government's support and services in the earthquake-affected region to cast their votes, determine their voting preferences by assessing both the government's performance in past earthquakes and its efforts in the recent earthquake.

1. Giriş

Doğal afetler seçim sonuçlarını etkileyebilecek şokların önemli bir örneğini oluşturmaktadır. Doğal afetler neticesinde seçmenler, tercihlerini ve politikalar üzerindeki beklentileri ile politikacıların performansına dair beklentilerini güncelleyebilirler (Ashworth vd., 2018). Doğal afetler, seçim sonuçları üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilirler. Bu etkinin temel nedeni politikacıların beklenmedik zarar ve ihtiyaçlara karşı bir yanıt sunma zorunluluğu ile karşı karşıya kalmalarıdır. Bu durum ise seçmenlere, politikacıların bu tür olaylara nasıl yaklaştığını değerlendirme ve mevcut politikacıların görevlerini sürdürüp sürdürmeme konusunda karar verme fırsatı sunmaktadır. Doğal afet ve seçmen tercihi üzerine yapılan birçok çalışma, seçmen davranışının felaketlerin meydana geldiği seçim dönemlerinde nasıl şekillendiğini anlamaya yönelik sorulara odaklanmaktadır (Gallego, 2018; Klomp, 2020).

Doğal afetler hükümetlerin kontrolü dışında gerçekleşmiş olaylar olsa bile, bu olaylara verilen yanıt seçilmiş yetkililerin sorumluluğundadır. Doğal afetlere hızlı ve koordineli bir şekilde yanıt verme zorunluluğu, ölçek ekonomisinin etkisi (büyük çaplı müdahalelerin maliyet avantajı) ve doğrudan afet yardımının kamusal yarar sağlama niteliği hükümetlerin doğal afetlere etkin bir müdahalede bulunması için gerekli alanı oluşturmaktadır. Doğal afet ve seçmen davranışı konusundaki temel tartışma unsuru ise doğal felaketlerin ortaya çıkarmış olduğu zararlar ve meydana gelen ölümlerden, hükümetlerin seçmenler tarafından sorumlu tutulup tutulmayacağıdır (Achen & Bartels, 2004; Cole vd., 2012; Flores & Smith, 2013).

Kahramanmaraş (Pazarcık ve Elbistan) merkezli 6 Şubat 2023 tarihli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremler 15 milyona yakın bir nüfusun yaşamış olduğu 11 şehirde (Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Kilis, Şanlıurfa, Adana, Osmaniye, Diyarbakır, Elazığ) büyük bir yıkım ve can kaybına yol açmıştır. Deprem sonrası yapılan resmi açıklamalara göre 50.783 deprem sonucunda hayatını kaybetmiş ve 107.204 kişi yaralanmıştır (TMMOB, 2023). Deprem meydana geldiği tarihten sonra 14 Mayıs 2023 tarihinde Cumhurbaşkanlığı ve 28. Dönem Milletvekili seçimlerinin yapılacağı deprem felaketinin seçim sonuçlarına nasıl yansıtacağı sorusunu da beraberinde getirmiştir. Yapılan çalışmanın temel amacı ülkemizde büyük bir yıkıma neden 6 Şubat depreminin deprem bölgesindeki seçmenlerin oy davranışları üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Yapılan çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Depremden etkilenen illerdeki seçmenlerin oy tercihlerine yönelik inceleme yapabilmek için bilgi toplama metodu kullanılmıştır. Bu kapsamda seçim öncesinde yapılmış olan anketlerden, mülakatlardan, deprem bölgesine yönelik saha raporlarından, Yüksek Seçim Kurulu'nun resmi seçim sonuç

verilerinden, gazetelerden ve son olarak TV haberlerinden istifade edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda depremin meydana geldiği şehirlerdeki seçim sonuçları bir önceki seçim sonuçları ile kıyaslanarak ortaya çıkan sonuca etki eden faktörlerin neler olduğu doğal afetlerin seçmen davranışı üzerindeki etkisi kapsamında belirlenmeye çalışılmıştır.

2. Doğal Afet ve Seçmen Davranışı

Doğal afetler, doğadan kaynaklanan ve sosyo-ekonomik sistemleri etkileyen herhangi bir seri ve anlık olaylar şeklinde tanımlanabilir. Bir olayın doğal afet olarak sınıflandırılabilmesi için afetin etkisinin; etkilenen insanlar, kaybedilen yaşamlar ve ekonomik kayıplar açısından ölçülebilir olması gerekmektedir. Nitekim doğal afetleri doğal olaylardan ayıran temel unsur, toplumla olan bahsi geçen bu etkileşimidir (Alexander, 1999: 4). Daha açıklayıcı bir ifadeyle, doğal bir olayın afet olarak kabul edilebilmesi için afetin meydana getirmiş olduğu yıkımın önemli bir düzeyde olması gerekmektedir. Bu yıkım, toplumun normal işleyişine ciddi şekilde müdahale etmeli ve afetten etkilenen bölgenin kendi kaynaklarıyla hayatta kalması imkânsız hale gelmelidir (UNDRR, 2023).

Doğal afetler ortaya çıkışı itibariyle fiziksel bir olay olmasına rağmen ortaya çıkarmış olduğu etki bakımından sosyolojik bir yapıya sahiptir. Nitekim doğal afetler, insan toplulukları ve yerleşim birimlerinde kayıplar oluştururken aynı zamanda yaralanmalara ve sakatlanmalara da neden olmaktadır. Doğal afetler yerleşim birimlerinin altyapısını kullanılmaz hale getirerek afetin yaşandığı bölgelerde bulaşıcı ve salgın hastalıklara yol açmaktadır. Doğal afetin birey ve toplum üzerindeki etkileri uzun süre sürmekle birlikte bu etkiler psikolojik ve sosyolojik boyutları bünyesinde barındırmaktadır. Türkiye’de yaşanan 17 Ağustos 1999 ve 6 Şubat 2023 depremleri, afetlerin nedeninin basit bir doğa olayı olarak açıklanamayacağını göstermeleri açısından önemlidir.

Doğal afetlerin ortaya çıkışından hükümetler sorumlu olmasa bile bu afetlerin toplum üzerinde ortaya çıkarmış olduğu etkiler nedeniyle hükümetlerden hesap sorulabilmektedir. Özellikle, doğal afetin ortaya çıkarmış olduğu etkilerin ciddiyeti genellikle kamu kurumlarının yönetim alanına giren çeşitli konular ile bağlı olduğundan dolayı hükümetler ortaya çıkan bu etkilerle ilgili sorumluluk taşıyabilmektedir. Nitekim hükümetlerin doğal afetlerin etkisiyle başa çıkabilme kabiliyeti vatandaşların hükümetler hakkındaki değerlendirmesini de etkileyebilmektedir. Bunun temel nedeni, afetlerin ortaya çıkarmış olduğu etkilerin aslında hükümetin siyasi sorumluluğunun bir parçası olarak algılanmasıdır (Tosun, 2023). Doğal afetlerin siyasi tutumlara etkisi seçmenlerin oy verme davranışı kapsamında ele alınmaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar; seçmenlerin, doğal afetler sonrası oy verirken iktidarların

geçmişteki performanslarına oy verme (retrospektif oy kullanma) veya geleceğe yönelik oy verme (prospektif oy verme) eyleminde bulunduğu varsayımı üzerine yoğunlaşmaktadır (Tosun, 2023).

Prospektif oy verme; seçmenlerin, rekabet eden aday veya partilerin gelecekteki performansını tahmin ederek en olumlu sonuçlarla ilişkilendirilen adayı veya partiyi seçme stratejisi olarak ifade edilmektedir. Retrospektif oy verme ise seçmenlerin, mevcut iktidara yönelik olarak oy tercihinde bulunurken iktidarın geçmiş performansını değerlendirerek karar verme stratejini ifade etmektedir (Reed & Cho, 1998: 93). 1900'lü yılların başından itibaren vekil ve vekâlet ilişkisi çerçevesinde işleyen temsili demokrasilerde vekil alanı siyasal partiler tarafından temsil edilmektedir. Siyasi partilerin seçimlerden önce oy elde etmek için kullanmış oldukları ileriye dönük parti programlarına sahip olmaları ve bu programları seçimlerden sonra uygulamaya koymaya çalışmaları, seçimlerin prospektif olarak tasvir edilmesine neden olmaktadır (Eriksson, 2017: 25). Prospektif oy verme davranışını rasyonel seçim teorisi perspektifinden dile getiren ilk kişi Anthony Downs olmuştur. Downs (1957: 3-20), seçmenlerin rasyonel bir biçimde hareket ettiğini belirterek oy kullanma sürecinde seçmenlerin fayda maksimizasyonu hesaplaması yaptığını savunmuştur. Buna göre seçmenler karar verirken bu kararın kendilerine gelecekte en büyük faydayı sağlayacaklarına inanırlar. Bu perspektif kapsamında seçmenler karşıt parti yerine iktidarda olan bir senaryonun getireceği faydayı mantıklı bir biçimde tahmin edebilirler. Bu karşılaştırmalı fayda maksimizasyonu hesaplamasında, seçmenlerin oyunu verecekleri parti daha yüksek fayda sağladığı düşünülen parti olacaktır. Diğer bir ifadeyle seçmenler, gelecekte hangi parti veya yönetim şeklinin daha fazla fayda sağlayacağını değerlendirerek oy kullanırlar (Abramson vd., 2010: 706-708; Manza & Brooks, 1999: 16-17).

Retrospektif oy verme davranışı rasyonel seçim teorisini benimsemesine rağmen bu teoriden belli noktalarda farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın belirgin olduğu temel nokta, retrospektif oy verme davranışında seçmenlerin iktidarın geçmişteki uygulamaları ile muhalefetin nasıl bir performans gösterdiğine ile ilişkin rasyonel bir karşılaştırma olanağı tanınmasıdır. Doğal afetler ile seçmen davranışına ilişkin retrospektif oy verme teorisi genel olarak Fiorina (1981) ve Healy ve Malhotra'nın (2013) çalışmalarına dayanmaktadır. Retrospektif oy verme davranışı, seçmenlerin oy kullanırken genellikle geçmiş olaylara vurgu yaptığını varsaymaktadır. Doğal afet bağlamında retrospeksiyon, doğal afetin etkileri ile hükümetin bu etkilere vermiş olduğu yanıtların değerlendirilmesini içermektedir. *Basit retrospeksiyon*, seçmenlerin genellikle doğal felaketlerin etkilerine odaklanacağını ve herhangi

bir istenmeyen durumda hükümetlerin seçmen tarafından sandıkta cezalandırılacağını öngörmektedir (Achen & Bartels, 2004; Fiorina, 1981). Bu nedenle basit retrospeksiyon olgusunun geçerli olduğu durumlarda seçmenlerin büyük ölçüde sınırlı rasyonellikle yönlendirildiği varsayılmaktadır. Diğer bir ifadeyle belirtilen durumlarda seçmenler, mevcut hükümete yönelik yargılama yaparken sadece kendi durumunun kötüleşip kötüleşmediğine odaklanmaktadır. Basit retrospeksiyon davranışında ortaya çıkan olumsuz durumda hükümetin sorumlu tutulabileceği rasyonel bir neden olmaması veya hükümetin mevcut durumdan sorumlu tutulmasının düşünsel anlamda mantıklı olmadığı durumlarda bile hükümetler oluşan durumdan sorumlu tutulmaktadır. Bu duruma 1912-1916 yılları arasında New Jersey'deki köpek balığı saldırıları örnek olarak verilebilir. Belirtilen saldırılar 1916 seçimlerinde hükümet partisinin oylarında düşüşe neden olmuştur (Achen & Bartels, 2004: 9-19). Belirtilen örneğe bakıldığında köpek balığı saldırısından hükümeti sorumlu tutmak rasyonel bir davranış olarak ele alınamaz. Çünkü köpek balığı saldırısına engel olmanın tek yolu vatandaşların okyanusta yüzmesini yasaklamaktadır. Ancak vatandaşlar okyanusta yüzmek istediği sürece hükümetin köpek balığı saldırılarını başarılı bir biçimde engelleme imkânı da bulunmamaktadır. Belirtilen örnek doğal felaket deneyimlerine uyarlandığında basit retrospeksiyon davranışı ile hareket eden vatandaşların sadece doğal felaketlerin kişisel sonuçlarını dikkate aldıkları sonucuna varılmaktadır.

Seçmenlerin oy kullanırken doğal afet durumlarında kendi durumlarına odaklanmak yerine hükümetin doğal felakete yönelik olarak verdiği tepkiler üzerinden hükümeti değerlendirmesi *dolaylı retrospeksiyon* kavramıyla ifade edilmektedir (Fiorina, 1981). Belirtilen durumda seçmenler kararlarını belirli sonuçlara değil aksine uygulanan politikalara dayandırır. Örneğin bir sel felaketi sonrasında bu felakete yönelik olarak verilen politika yanıtları; bireylere ve şirketlere mali yardım sağlama, geçici konutlar oluşturma veya gönüllü çalışanları koordine etme şeklindeki önlemleri içerebilmektedir. Bu gibi durumlarda basit retrospektif oy kullanımı, doğal afetin olumsuz sonuçları nedeniyle hükümete yönelik daha az politik destek sağlarken dolaylı retrospektif oy kullanımı ise uygulanan politikaların kalitesine bağlı olarak hükümete yönelik daha fazla desteğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Rubin, 2020: 241-242). Doğal felaketler ortaya çıkarmış olduğu sonuçlar itibariyle vatandaşlar üzerinde olumsuz etkilere neden olmasına rağmen bu afetlere hükümetlerin uygulamış oldukları politika yanıtları vatandaşların hükümetlere yönelik değerlendirmelerini daha olumlu hale getirebilmektedir. Doğal felaketlerin genellikle olumsuz etkilere yol açtığı kabul edildiğinden, basit retrospeksiyon; seçmenlerin genellikle olayın kendisi için mevcut hükümeti

cezalandırmaya yönlendirdiği bir oy verme davranışına neden olabilmektedir. Diğer taraftan dolaylı retrospeksiyon; uygulanan politikalara bağlı olarak seçmenlerin mevcut hükümeti cezalandırma veya ödüllendirme eğiliminde olabileceği daha çeşitli sonuçlara yol açabilmektedir.

Doğal afetlerin seçmen davranışı üzerine etkisi ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında çalışmaların bir kısmı doğal afetler sonrasında hükümetlerin oy kaybına uğradığını ortaya çıkarmıştır. Achen & Bartels (2004), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) başkanlık seçimlerinde şiddetli yağış ve kuraklığın etkilerini değerlendiren bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın ortaya çıkarmış olduğu sonuca göre seçim öncesinde aşırı yağış alan ve doğal felaketin yaşanmış olduğu bölgelerde hükümete olan seçmen desteği yaklaşık olarak %1,5 oranında azalmıştır. Healy ve Malhotra'nın (2010) ABD başkanlık seçimlerinde tayfun felaketinin etkisini değerlendirdikleri çalışmada; tayfundan en çok etkilenen eyaletlerin mevcut hükümete destekleri ulusal ortalamayla kıyaslandığında mevcut hükümetin oylarının %1 ila %2 arasında azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Arceneaux ve Stein'in (2006) Houston Texas'da 2001 yılında meydana gelen Allison Kasırgası'nın yerel seçimlere etkisi üzerine yapmış oldukları çalışmada; sel felaketinden büyük ölçüde etkilenen semtlerde yaşayan insanların sel felaketinden daha az etkilenen semtlerde yaşayan insanlara göre doğal afetlere yönelik yetersiz politikalar nedeniyle mevcut hükümeti daha çok suçladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Belirtilen sonuca benzer bir sonuca da Bodet vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada ulaşılmıştır. Yapılan çalışmada 2013 yılında Kanada'nın Calgary şehrinde meydana gelen sel felaketi sonrasındaki oy kullanım davranışı incelenmiştir. Sel felaketinden etkilenen yerleşim birimleri ile etkilenmeyen yerleşim birimlerinin karşılaştırıldığı çalışmada karşılaştırılan bölgeler arasındaki oy tercihi arasında %6 oranında önemli bir oy farkının olduğu tespit edilmiştir. Heersink ve diğerlerinin (2017) 1927 yılındaki Büyük Mississippi Sel Felaketi üzerine yapmış oldukları çalışmada selden etkilenen bölgelere belirtilen dönemde olağanüstü yardımlar yapıldığı ifade edilmiştir. Yapılan bu yardımlara rağmen selden etkilenen bölgelerde başkan adayı Herbert Hoover'a olan seçmen desteğinin %10 üzerinde azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Son olarak Eriksson (2016) tarafından yapılan çalışmada 2005 yılında İsveç'in güney bölgelerinde etkili olan Gudron Kasırgası'nın seçmen davranışı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuca göre yıkımdan etkilenen bölgelerde hükümete olan destekte bir sonraki ulusal seçimlerde neredeyse dört puanlık bir düşüşün meydana geldiği belirtilmiştir.

Yapılan bazı diğer çalışmalar ise gerçekleşen doğal afetlerin mevcut hükümetlere olan desteği arttırdığını göstermiştir. Mevcut hükümetler bir doğal afet durumunda başlangıçta

dezavantajlı durumda olabilirler ve bu durum, anında destek kaybına neden olabilir. Fakat doğal felaketin etkin bir şekilde yönetilmesi durumunda ise mevcut iktidarlar oylarını arttırma imkânına kavuşabilmektedirler. Bechtel ve Hainmueller (2011), 2002'deki Elbe Nehri'nin taşması sonucu oluşan sel felaketi sonrasında Almanya'daki oy verme davranışını incelemişlerdir. Meydana gelen sel felaketinden sonra mevcut hükümet oldukça kapsamlı felaket yardım programlarından birini devreye sokmuş ve bunun sonucunda mevcut hükümet seçmenler tarafından ödüllendirilmiştir. Nitekim çalışmanın sonucuna göre sel felaketinden etkilenen bölgelerdeki mevcut iktidara olan seçmen desteği selden etkilenmeyen bölgelere kıyasla %7 oranında artmıştır. Velez ve Martin'in (2013) 2012'deki Sandy Kasırgası sonrasındaki seçmen hareketlerini inceleyen çalışmalarında, seçmenlerin felaket sonrası uygulanan politikalar nedeniyle mevcut hükümeti ödüllendirdikleri ifade edilmiştir. Son olarak Healy ve Malhotra'nın (2010), 1952-2004 yıllarını kapsayan çalışmasında, kasırga nedeniyle oluşan doğal afette mevcut iktidarın uygulamış olduğu politikaların iktidarın oylarını arttırabileceği savunulmuştur. Çalışmada kasırga felaketi sonrasında mevcut başkanın etkilenen bölgeleri afet bölgesi ilan etmesi ve bu bölgelere yönelik federal fonları serbest bırakması şeklindeki uygulamalarının başkanın oylarını arttırabileceği vurgulanmıştır.

3. 6 Şubat Depremlerinin Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisi

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde dokuz saat arayla gerçekleşen depremler, Türkiye tarihinde yaşanan en büyük ikinci ve üçüncü doğal afetler olarak kaydedilmiştir (İTÜ, 2023). Resmi verilere göre bu depremler neticesinde 50.783 kişi hayatını kaybederken, 107.204 kişi ise yaralanmıştır (AFAD, 2023). Depremler nedeniyle 50 bine yakın bina yıkılmış ve 300 binden fazla bina kullanılamaz hale gelmiştir. Bu büyük felaket sonucunda 2 milyon 500 bin kişi evsiz kalmış ve 5 milyon kişi yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Depremin ekonomik maliyeti ise yaklaşık 110 milyar doları bulmuştur (Spectrum House, 2023). Türkiye'de son birkaç senedir yaşanmakta olan ekonomik krizin üzerine depremin getirdiği ek maliyet, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) hükümetinin Mayıs 2023 seçimleri öncesi vereceği önemli sınavlardan biri olarak değerlendirilmiştir (Gürlesel, 2023).

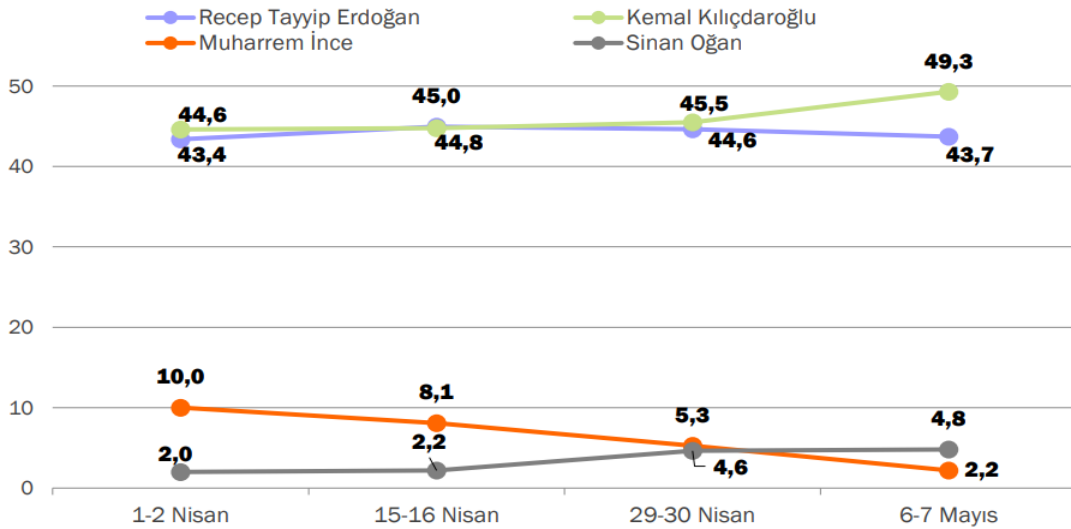
Gerek iktidar partisi gerek muhalefet partilerinin söylemlerinde "Cumhuriyet tarihinin dönüm noktası" şeklinde ifade edilen Mayıs 2023 seçimlerini bu denli önemli hale getiren nedenler; iktidar partisi açısından, 21 yılda yapılan çalışmalar neticesinde önemli aşama kaydeden Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci yüzyılında kalındığı yerden devam edilmesi iken muhalefet açısından önemi ise hükümetin giderek otoriter eğilim göstermesi, kutuplaştırma esaslı siyasetin dozunun artması, sığınmacılar hususu, ekonomik kriz ve yaşanan 6 Şubat

depremleri olarak sıralanabilir (Çarkoğlu, 2023; Mete, 2023). Bu bağlamda iktidar partisinin “Türkiye Yüzyılı” söylemiyle önem atfettiği Mayıs 2023 seçimlerine, muhalefet partileri ise ülkedeki ekonomik kriz, hak ihlalleri ve depremde alınan büyük yaraya dikkat çekerek, “Sana Söz Yine Baharlar Gelecek” sloganıyla hazırlanmıştır (Akar, 2023). Yaşanan depremler sonucunda iktidar partisinin hiçbir hazırlığı olmadığı ve depremedelere gereken desteğin hükümetçe sağlanamadığını ileri süren muhalefet partileri tarafından hükümete yönelik “*ekonomik kriz ve depremle geldiler, yine ekonomik kriz ve depremle gidecekler*” argümanı dillendirilmeye başlanmıştır¹ (Özsoy, 2023). Kahramanmaraş depremlerinin, hükümete karşı muhalefet partilerine yeni bir cephaneye sağladığını ifade eden Anthony Skinner gibi siyasi risk analistleri de muhalefetin bu argümanını desteklemiştir (Euro News, 2023a). Ayrıca yapılan araştırmalara göre deprem vb. doğal afetlerin yaşandığı yerlerde, başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerin doğal afetlerle mücadelede parlamenter sistemle yönetilen ülkelere göre daha başarısız olduğu ve bu nedenle doğal afetler sonrası yapılan seçimlerde başkanlık sistemiyle yönetilen ülkelerdeki iktidarların büyük oy kaybı yaşadığı belirtilmiştir (Demirer, 2023). Hatta Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan’ın 10 Mart 2023 tarihindeki basın toplantısında, seçimlerin 18 Haziran’dan 14 Mayıs’a alındığını ilan etmesi, zaman geçtikçe depremin iktidar üzerindeki yıkıcı etkisinin artmasından duyulan endişe, deprem sonrasında konut projelerinin ivedilikle hayata geçirilmesi ise bu etkinin minimize edilmek istenmesi olarak değerlendirilmiştir (Tol, 2023; Kalaycıoğlu, 2023).

Kahramanmaraş depremlerinin 14 Mayıs seçimlerinde, AK Parti iktidarı ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan’ın oylarına olumsuz etki yapacağına dair bir diğer görüş ise dış politika ekseninde ileri sürülmüştür. Hükümetin özellikle seçim dönemlerinde dış güçler ve onların Türkiye üzerine yürüttüğü menfur politikalar iddiasıyla milliyetçi kesim başta olmak üzere seçmenden oy devşirebildiğini ifade eden görüşe göre Kahramanmaraş depremlerinde ABD, İsrail, Yunanistan ve Ermenistan da dahil olmak üzere birçok ülkeden gelen insani yardım ve destekler neticesinde hükümetin 14 Mayıs seçimlerinde kullanacağı önemli bir argümanı ortadan kalkmıştır (Tan, 2023; Ezikoğlu, 2023).

¹Bilindiği üzere 28 Şubat sürecinde dışlanmış bir İslam-Muhafazakâr kimliğinin yanında milliyetçi söylemlerin yükselişte olduğu karmaşık bir siyasi ortam söz konusuydu. İşte böyle bir kaotik süreçte yaşanan 17 Ağustos 1999 Gölcük Depremi’nde çok sayıda can kaybı ve ağır yıkımlar yaşanmıştır. Ülkede bir süredir yaşanan ekonomik krizin, deprem nedeniyle daha da derinleşmesi sonucunda zor durumda kalan hükümet, depremin yol açtığı hasarların giderilmesi hususunda da yetersiz kalmıştır (Aktürk & Albeni, 2002). Bu bağlamda, 1999-2002 yılları arasında yaşanan toplumsal, politik ve ekonomik olumsuz sürece dair dinamiklerin, seçmenlerin oy verme davranışı üzerinde etkili olduğu ve bu doğrultuda seçmenin, yeni bir parti olmasına rağmen AK Parti’yi tek başına iktidara taşıdığı ifade edilmektedir (Tokdemir & Karakuş, 2020).

Yukarıda ifade edilen tüm bu nedenler doğrultusunda depremin yaşandığı 11 il başta olmak üzere AK Parti ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın oylarında önemli ölçüde düşüş yaşanacağına dair tahminler sıklıkla dile getirilmiştir. Özellikle Kahramanmaraş, Malatya, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Adıyaman, Elazığ ve Osmaniye gibi AK Parti ile ittifak ortağı olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) yüksek oranda oy aldığı bu şehirlerdeki seçmenin, Cumhur İttifakı ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'a verdiği desteğin azalacağına dair bir kanaat oluşmuştur. Nitekim deprem afetinin öncesinde ve sonrasında yapılan anketlerin çoğunda iktidar partisi ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın oylarında birkaç puanlık düşüşlerin görüldüğü açıklanmıştır. Örneğin KONDA Araştırma ve Danışmanlık firmasının 14 Mayıs seçimlerine bir hafta kala içlerinde Adana, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Malatya ve Şanlıurfa gibi depremin etkilediği iller de olmak üzere 35 ilde yapmış olduğu anket araştırmasına göre Cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci tura kalma ihtimalinin yüksek olduğunu hatta son hafta yaşanan oy değişim eğilimi devam ederse seçimin ilk turda Kemal Kılıçdaroğlu tarafından kazanılacağı ifade edilmiştir (KONDA, 2023a).

Şekil 1.

14 Mayıs Cumhurbaşkanlığı Seçimi Oy Tercihleri Anketi

Kaynak: KONDA, 2023a.

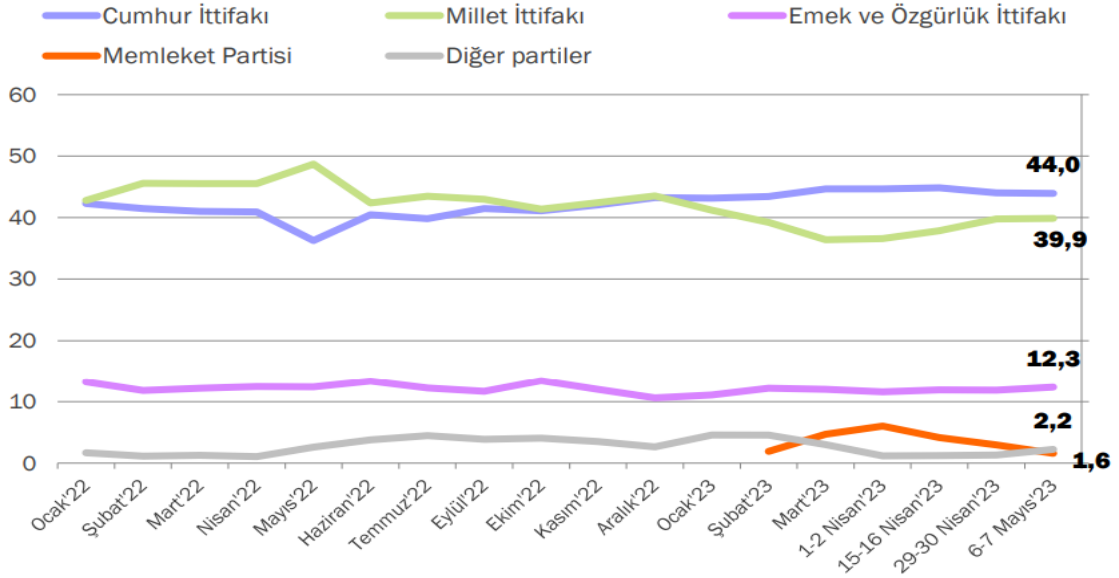
14 Mayıs seçimlerine bir haftadan az bir süre kala METİMAR, OPTİMAR, GENAR, SONAR, Metropoll, ORC, HBS, Türkiye Raporu, PİAR, ALF, Gezici, Artıbir, AREA, MAK, AR-G, SAROS, Yöneylem, Avrasya, Panaroma ve Aksoy anket firmaları tarafından yapılan anketler arasında sadece OPTİMAR ile GENAR'ın anketlerinde Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın ilk turda seçimi kazanacağı ifade edilmiştir (Euro News, 2023b). Gezici Araştırma Merkezi ise yaşanan depremin beklenmedik bir etki oluşturup, iktidarın lehine bir dalga

oluşturabileceğini ileri sürmüştür. Deprem sonrasında hükümetin çalışmaları ve verilen sözlerin yerine getirilme düzeyi ile Cumhur İttifakı'nın alacağı oylar arasında doğrudan ilişki olacağına dikkat çeken Gezici Araştırma Merkezi'nin başkanı Murat Gezici, depremzedelerle ilgilenilmesi hususunda muhalefetin iktidara göre çok daha geç kaldığını ve bu doğrultuda depremzedelerin muhalefeti sert bir biçimde eleştirmeye başladığını ifade etmiştir (Özçelik, 2023). Buna karşılık PİAR, ALF, Artıbir, MAK, SAROS, Avrasya, ORC ve Türkiye Raporu anket ve araştırma firmaları ise Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turda Kemal Kılıçdaroğlu lehine sonuçlanacağını iddia etmiştir (Haber Türk, 2023). Türkiye Raporu Araştırma Hizmetleri direktörü Can Selçuki, başta deprem bölgesindekiler olmak üzere vatandaş tarafından hükümete yönelik *“kurumlar gereğini yapsaydı daha az kayıplar yaşardık”* tepkisinin olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle AK Parti'nin ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın oyunda yaklaşık yüzde 4'lük bir düşüşün yaşandığını dile getiren Selçuki, bununla birlikte adaylar arasında net bir kopuşun olduğunu söylemek için henüz çok erken olduğunu belirtmiştir (Sputnik News, 2023).

Spectrum House Düşünce ve Araştırma Merkezi tarafından 10-15 Mart 2023 tarihlerinde toplam 10 ilde yapılan araştırma sonuçlarına göre ise 21 yıldır iktidarda olan AK Parti hükümeti tarafından deprem öncesi tedbirlerin yeterince alınmamış olması ve deprem sonrasında devlet kurumlarının hızlı bir şekilde yardım faaliyetlerinde bulunamaması nedeniyle Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın oylarında deprem öncesine göre düşüş görüldüğü ifade edilmiştir. Araştırma merkezi tarafından yapılan anket sonuçlarına göre bugün seçimler olsa Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın %44,7, Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nun %36,9 olası Halkların Demokratik Partisi (HDP) adayının %9,4, Memleket Partisi lideri Muharrem İnce'nin ise %8,2 oranında destekleneceği tahmin edilmiştir. Ayrıca araştırmada R. Tayyip Erdoğan karşıtı blokun %55 bandında olmasına dikkat çekilmiştir (Spectrum House, 2023). İngiliz gazetesi The Guardian da Mart ayında deprem bölgesinde gerçekleştirmiş olduğu görüşmeler neticesinde Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'a verilen desteğin giderek azaldığını ifade etmiştir (The Guardian, 2023).

Mayıs 2023 genel seçimlerine yönelik yapılan anketlerin genelinde de AK Parti'nin başını çektiği Cumhur İttifakı'nın oyunda bir miktar düşüş görülmekle birlikte bu düşüşün Cumhurbaşkanlığı seçimi anketlerindeki gibi seçimi kaybettirebilecek bir düşüş olmadığı görülmüştür (Euro News, 2023c). Bu bağlamda Cumhur İttifakı halen en fazla oyu alan ittifak olarak karşımıza çıkmıştır. Yine KONDA Araştırma ve Danışmanlık firması tarafından seçime bir hafta kala yapılan ve içerisinde deprem bölgesi şehirlerinin de olduğu anket çalışmasına

göre %44'lük oy oranıyla en fazla oyu alan Cumhuriyet İttifakı'nı, %39,9'luk oy oranıyla Millet İttifakı izlemiştir. %12,3 oy alan Emek ve Özgürlük İttifakı ise genel seçimlerin üçüncü kazananı olarak ön plana çıkmıştır.

Şekil 2.

14 Mayıs Genel Seçimleri Oy Tercihleri Anketi

Kaynak: KONDA, 2023a.

Şekil 2'de de görüldüğü üzere Cumhuriyet İttifakı'nın oyları Nisan 2022'den itibaren düşüşe geçmekle birlikte Mayıs 2022 tarihinden sonra yeniden yükselmeye başlamıştır. Ekim 2022'de Millet İttifakı ile aynı seviyeye gelen Cumhuriyet İttifakı'nın oy oranı, 2023 yılının ilk aylarında daha da artmıştır. Böylece Millet İttifakı'nı geride bırakan Cumhuriyet İttifakı'nın oy oranının 6 Şubat depremlerinden ciddi düzeyde etkilenmemiş olduğu görülmektedir. Bir başka anket şirketi olan Metropoll'ün başkanı Özer Sencar'ın "Şubat ayında %33'ün altına düşen AK Parti'ye verilen desteğin Nisan ayında yeniden %40 seviyelerine yükseldiğini söylemek mümkün. Araştırma sonuçlarımıza göre deprem, hükümetin muhalefetin beklediği kadar güç (oy) kaybetmesine neden olmadı." açıklaması da bu görüşü destekler niteliktedir (Kronos News, 2023). Deprem in oy tercihlerinde bir değişim yapıp yapmadığının ölçülmeye çalışıldığı bin kişilik bir başka anket araştırmasında ise katılım sağlayanların %61'i tercihlerinde bir değişiklik olmadığını ya da olsa dahi bunun, olayın sıcaklığıyla tepkisel bir değişim olup kısa süre sonra eski tercihe yöneldiklerini belirtmişlerdir (Özkök, 2023; Özçelik, 2023). Nitekim İngiliz haber ajansı Reuters da Nisan ve Mayıs aylarında deprem bölgesinde gerçekleştirdiği görüşmeler ve gözlemler neticesinde, Cumhuriyet İttifakı'na ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'a verilen desteğin yeniden arttığını ifade etmiştir (Reuters, 2023a).

Kahramanmaraş depremleri nedeniyle parti otobüslerinin eski seçimlerdeki gibi sokak sokak gezip propaganda yapmadığı ve miting alanlarında konserlerin verilmediği 14 Mayıs seçim çalışmaları, geçmiş seçimlere göre daha sessiz geçmişse de daha sakin geçmemiştir. Öyle ki 14 Mayıs tarihine yaklaştıkça siyasi parti temsilcilerinin ve Cumhurbaşkanı adaylarının birbirlerine yönelik sert açıklamalarıyla geçen seçim sürecinde muhalefet, iktidarı yıpratmak adına deprem afeti ve sonrasındaki yetersizlikler üzerine politika yürütmüştür. Buna karşılık hükümet, deprem anından itibaren depremzede vatandaşlar için mümkün olan her türlü desteğin sağlandığını ve ihtiyaçların belli ölçüde giderildiğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan ise *“Hiçbir bahanenin arkasına sığınmadan seçim sürecinde de gündemimiz yine deprem olacaktır. Gündem sapmasına yol açacak sürecin geride kalması ve seçim tartışmalarından çıkılması şarttır. Biz tıpkı Van ve Elazığ depremlerinde olduğu gibi devletimizin tüm imkanlarıyla vatandaşımızın yanındayız. Devletin, deprem bölgelerine gereken yardımı sağlamadığını iddia ederek deprem üzerinden siyaset yapanlara, halkımız gereken cevabı 14 Mayıs'ta net bir biçimde verecektir”* ifadesinde bulunmuştur (TRT Haber, 2023a).

Özet olarak Kahramanmaraş depremlerinin “yıkıcı ağırlığı” altında geçen seçim hazırlıklarının ardından 14 Mayıs 2023 Pazar günü hem genel seçimler hem de Cumhurbaşkanlığı seçimleri gerçekleştirilmiştir². Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından açıklanan sonuçlara göre AK Parti, MHP, Yeniden Refah Partisi (YRP) ve Büyük Birlik Partisi'nin (BBP) oluşturduğu Cumhur İttifakı, oyların %49.47'sini alarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) 323 sandalyeye sahip olurken, Millet İttifakı ise oyların %35.02'sine sahip olmuştur. AK Parti'nin 268, MHP'nin 50, YRP'nin 5 ise milletvekili soktuğu TBMM'de, Cumhur İttifakı meclis salt çoğunluğunu elde etmiştir (BBC News, 2023a). Bu bağlamda anket firmalarının genel seçimlere yönelik tahminlerinin doğru olduğunu ifade etmek mümkün olmakla birlikte Cumhurbaşkanlığı seçimleri için aynı şeyi söylemek mümkün görünmemektedir. Seçim öncesi birçok anket firması (PIAR, ALF, Artıbir, MAK, SAROS, ORC) Kahramanmaraş depremlerinin Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'a olan güveni sarstığı gerekçesiyle Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nu önde göstermesine rağmen R.

² 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri nedeniyle birçok yurttaş ikamet değiştirmek zorunda kalmasına rağmen gerekli resmi işlemlerin ivedilikle yapılması sayesinde 14 Mayıs 2023 seçimlerine katılım oranında fazla bir düşüş yaşanmamıştır. Hatta bir önceki seçim olan 2018 genel ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde %86,24 olan Türkiye geneli katılım oranı, 14 Mayıs 2023 seçimlerinde artış göstererek %86,98 seviyesine çıkmıştır. Toplam seçmen sayısının 64.190.651 olduğu seçimlerde, 55.833.175 oy kullanılmış, 1.037.101 oy ise geçersiz sayılmıştır (YSK, 2023). Deprem bölgesinde de katılım yüksek sayılabilecek bir oranda gerçekleşmekle birlikte Türkiye ortalamasının altında bir seviyede kalmıştır. Deprem bölgesinde katılımın en yüksek olduğu il %89.1 ile Kilis olurken, katılımın en düşük olduğu iller ise %82,2 oranla Diyarbakır ve Malatya olmuştur (OSCEPA, 2023).

Tayyip Erdoğan, oyların %49.52'sini alarak rakibi karşısında üstünlük sağlamıştır. 18 anket firmasının seçimlere iki hafta kala yaptıkları anketlerin ortalamasına göre %45.8 oy alacağı tahmin edilen Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan (Euro News, 2023d), almış olduğu %49.50'lik oy oranıyla beklentilerin aksine 14 Mayıs Cumhurbaşkanlığı seçiminin en fazla oy alan adayı olmuştur (Independent, 2023). Özellikle deprem sonrası yapılan birçok ankette oyların çoğunluğunu alıp, ilk turda kazanacağı öngörülen Kemal Kılıçdaroğlu ise %44.48 oy oranına sahip olmuştur. ATA İttifakı³ adayı Sinan Oğan'ın ise %5.17 oy oranı ile üçüncü olduğu 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri ikinci tura kalmıştır (CNN Türk, 2023). 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde almış olduğu %52,59 oy oranına göre yaklaşık 3 puanlık bir gerileme yaşayan R. Tayyip Erdoğan seçim gecesi yapmış olduğu balkon konuşmasında şunları dile getirmiştir (TCCB, 2023a):

“Türkiye, 14 Mayıs seçimleriyle bir demokrasi şölenini daha alınının akıyla tamamlamıştır. Tarihimizin en yüksek katılımli seçimlerinden birini yaşadık. Ülkemiz, millî iradenin üstünlüğüne olan bağlılığıyla, vatandaşlarının siyasi tercihindeki özgürlüğüyle, dünyanın önde gelen demokrasileri arasında yer aldığını bir kez daha ispatlamıştır. Bu gerçeği seçimlere katılım oranının rekoruyla gösterdik. Sandıklara gidip, oyunu kullanan tüm vatandaşlarımıza şükranlarımı iletiyorum. Biz, siyasi hayatımız boyunca istisnasız her zaman millî iradenin kararına, yani sizin kararınıza saygı duyduk. Bu seçimde de saygı duyuyoruz. Bundan sonraki seçimlerde de saygı duyacağız. Herkesten de aynı demokratik olgunluğu bekliyoruz. Tabii biz, fersah fersah geride olduklarını kendilerinin de bildiği bir tabloyu “Öndeyiz” diye anlatarak, milleti bir kez daha muhtemelen son kez kandırmaya çalışanlar gibi değiliz. Biz, milletimize karşı hep harbi ve hasbi olduk.”

Kahramanmaraş depremleri sonucunda, muhalif kesimler başta olmak üzere birçok anket firmasının önemli oy değişimleri beklediği deprem bölgesinde ise ne genel seçimlerde ne de Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde dikkat çekici bir değişiklik olmuştur. 24 Haziran 2018 seçimleri ile kıyaslandığında Diyarbakır hariç, deprem bölgesindeki diğer tüm illerde bir miktar oy kaybı yaşayan Cumhur İttifakı bununla birlikte söz konusu 11 ilin 10'undan galip olarak çıkmıştır. Nitekim Cumhur İttifakı; Kahramanmaraş'ta %71.26, Kilis'te %69.60, Malatya'da %68.95, Adıyaman'da %62.45, Osmaniye'de %64.45, Elazığ'da %55, Gaziantep'te %59.40,

³ 11 Mart 2023 tarihinde Zafer Partisi, Adalet Partisi, Ülkem Partisi ve Türkiye İttifakı Partisi tarafından bir seçim ittifakı şeklinde kurulan ATA ittifakı, 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri için eski MHP Iğdır milletvekili Dr. Sinan Oğan'ı aday göstermiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci tura kalmasının ardından çözümlerin yaşandığı ATA ittifakında, Sinan Oğan Cumhur İttifakı adayı R. Tayyip Erdoğan'a destek kararını açıklarken, ittifakın ortaklarından Adalet Partisi başkanı Vecdet Öz ile Zafer Partisi başkanı Ümit Özdağ ise Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'na destek vereceklerini ilan etmişlerdir (BBC News, 2023b).

Şanlıurfa'da %55.75, Hatay'da %48.47 ve Adana'da %44.16 oy alarak birinci tercih olmuştur. Diyarbakır'da ise aldığı %25.58'lik oy oranıyla önceki genel seçimlere göre oyunu %0.8 arttıran Cumhuriyet İttifakı, %62.39 oy alan Emek ve Özgürlük İttifakı'nın ardından ikinci sırada yer almıştır. Buna karşılık Millet İttifakı ise Adana'da %39.78, Hatay'da %36.79, Osmaniye'de %29.97, Kilis'te %25.86, Gaziantep'te %25.74, Malatya'da %25.42, Kahramanmaraş'ta %23.20, Adıyaman'da %18.50, Şanlıurfa'da %12.04 ve Diyarbakır'da %9.9 oranında oy toplayabilmiştir (Cumhuriyet, 2023a).

14 Mayıs 2023 genel seçimlerine siyasi partiler özelinde bakıldığında deprem bölgesindeki oyların %31'inin AK Parti'ye, %15.8'inin CHP'ye gittiği görülmektedir. Özellikle Diyarbakır'da almış olduğu %47.8'lik yüksek oy oranıyla deprem bölgesinin en fazla oy alan üçüncü partisi olan Yeşil Sol Parti (YSP)'yi %8.9'luk oy oranı ile MHP ve %5.3'lük oy oranıyla İYİ Parti takip etmiştir. Deprem merkez üssü konumunda olan Kahramanmaraş'ta AK Parti %39.9'luk oy oranına sahip iken ittifak ortağı MHP ise %13.5 oy almıştır. CHP'nin %13.6 oy aldığı Kahramanmaraş'ta İYİ Parti ise %5.9'luk oy oranına ulaşabilmiştir. Deprem en ağır şekilde hissedildiği Hatay, Malatya ve Adıyaman'da ise sırasıyla %27.7, %36.4 ve %41.5 oy alan AK Parti'yi, %23.4, %17.4 ve %14.8 oy alan CHP izlemiştir. Deprem bölgesinde AK Parti ve Cumhuriyet İttifakı'nın seçimden üstün çıkmadığı tek il olan Diyarbakır'da ise neredeyse kullanılan her iki oydan birisi YSP'ye gitmiştir (KONDA, 2023b).

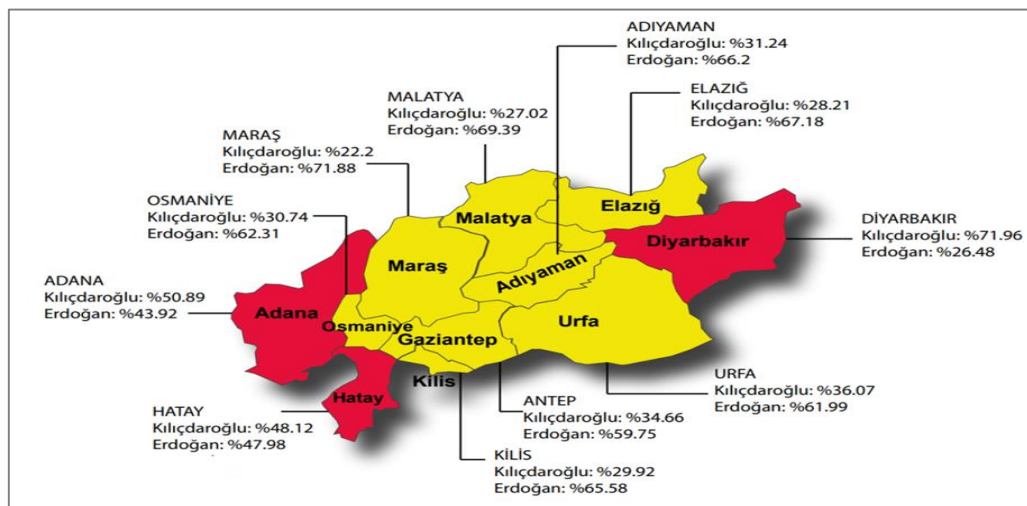
Tablo 1.

14 Mayıs Genel Seçimlerinde Deprem Bölgesi İllerindeki Oy Oranları

	Katılmayan	Geçersiz	AK Parti	MHP	CHP	İYİ Parti	Yeşil Sol	Diğer	Toplam
Adana	12,1	2,2	26,4	9,5	24,5	9,2	8,3	7,8	100,0
Adıyaman	17,6	3,0	41,5	3,4	14,8	0,2	9,5	10,0	100,0
Diyarbakır	17,8	3,5	18,2	1,3	6,5	1,8	47,8	3,1	100,0
Gaziantep	14,0	2,4	37,6	8,1	17,0	4,5	7,6	8,8	100,0
Hatay	16,4	1,7	27,7	10,0	23,2	6,6	2,7	11,7	100,0
Kahramanmaraş	14,2	2,1	39,9	13,5	13,6	5,9	1,2	9,5	100,0
Kilis	10,9	2,3	34,5	23,3	17,5	5,0	1,0	5,6	100,0
Malatya	17,8	1,6	36,4	10,4	17,4	3,2	2,6	10,6	100,0
Osmaniye	11,9	1,8	28,6	14,9	14,9	10,8	1,9	5,4	100,0
Şanlıurfa	17,7	3,5	33,9	6,3	6,3	3,6	19,6	8,0	100,0
DEPREM BÖLGESİ	15,3	2,5	31,0	15,8	15,8	5,3	13,1	8,1	100,0
TÜRKİYE	11,2	2,2	30,6	22,0	22,0	8,6	7,6	9,1	100,0

Kaynak: KONDA, 2023b.

14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de Cumhur İttifakı adayı R. Tayyip Erdoğan'ın üstünlüğü söz konusu olmakla birlikte hiçbir adayın %50+1 oy oranına ulaşamaması nedeniyle seçimler ikinci tura kalmıştır (Laleoğlu, 2023). Ülkede yaşanan ekonomik kriz, mülteci sorunu, yolsuzluk iddiaları ve Kahramanmaraş depremlerinde devlet kurumlarının hazırlıksız yakalandığı gerekçeleriyle gerek AK Parti iktidarının gerekse Cumhurbaşkanı R Tayyip Erdoğan'ın büyük oy kaybına uğrayıp, seçimleri kaybedeceğine dair tahminlerin tutmadığı görülmektedir. Özellikle deprem bölgesinde oy kaybı yaşayacağı düşünülen R. Tayyip Erdoğan, söz konusu 11 ilin 8'inde birinci aday olarak çıkmıştır. Kahramanmaraş'ta %71.88, Elazığ'da %67.18, Gaziantep'te %59.75, Malatya'da %69.39, Adıyaman'da %66.2, Şanlıurfa'da %61.99, Kilis'te %65.58 ve Osmaniye'de %62.31'lik oy oranıyla birinci olan R. Tayyip Erdoğan, Hatay'da ise rakibi Kemal Kılıçdaroğlu karşısında sadece %0.14 oy farkıyla ikinci olmuştur. R. Tayyip Erdoğan'ın en fazla oyu aldığı ilk 10 ilin içerisinde depremden en fazla etkilenen Kahramanmaraş (%71.88) ile Malatya (%69.39)'nın oluşu ile en fazla oyu aldığı ilk üç ilçenin (Şanlıurfa-Haran %94.5, Adıyaman-Sincik %93.3 ve Şanlıurfa-Akçakale %91.1) yine deprem bölgesinde yer alması ise seçime dair dikkat çeken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır (SETA, 2023). Millet İttifakı'nın adayı Kemal Kılıçdaroğlu ise Diyarbakır'da %71.96, Adana'da %50.89 ve Hatay'da %48.12 oy alarak, deprem bölgesinin sadece üç ilinde birinci olmuştur. Kemal Kılıçdaroğlu'nun en fazla oyu aldığı ilk 10 ilin içerisinde deprem bölgesinden sadece Diyarbakır yer almıştır. Bununla birlikte Kemal Kılıçdaroğlu'nun da en fazla oy aldığı üç ilçeden ikisi, depremden etkilenen bir diğer il olan Hatay'ın Samandağ (%91.8) ve Defne (%90.4) ilçeleri olmuştur (Milliyet, 2023).

Şekil 3.

14 Mayıs Genel Seçimlerinde Deprem Bölgesi İllerindeki Oy Oranları

Kaynak: Bianet, 2023.

Şekil 3'te de görüldüğü üzere R. Tayyip Erdoğan, deprem bölgesindeki Adıyaman, Elazığ, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Osmaniye, Kahramanmaraş ve Malatya illerinde oy veren her iki seçmenden en az birinin oyunu almayı başarmıştır. Kemal Kılıçdaroğlu'nun deprem bölgesinde en çok oyu aldığı Diyarbakır'ı hariç tutarsak R. Tayyip Erdoğan, deprem bölgesinde en az oy aldığı iller olan Adana ve Hatay'da dahi %43.92'lik ve %47.98'lik oy oranlarını yakalamış durumdadır. Seçime katılım oranları ile R. Tayyip Erdoğan'ın aldığı oy arasındaki ilişki ve örüntü incelendiğinde ise Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde seçime katılım seviyesi ile R. Tayyip Erdoğan'ın aldığı oyları arasında doğru orantı olduğu görülmekle birlikte deprem bölgesinde bunun tam tersi bir durum yaşanmıştır. Zira depremin yaşandığı 11 ildeki seçimlere katılım oranı, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki diğer illere kıyasla daha düşük olmasına rağmen söz konusu 11 ilde R. Tayyip Erdoğan'a yüksek oranda oy verilmiştir (KONDA, 2023b).

Görüldüğü üzere özellikle deprem bölgesinde kaybedeceği oylar doğrultusunda birçok anket firması tarafından seçimi kazanamayacağı öngörülen R. Tayyip Erdoğan, afetin yaşandığı 11 ilin büyük bir kısmında rakibine karşı üstünlük sağlamıştır. Bununla birlikte 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile mukayese edildiğinde R. Tayyip Erdoğan'ın gerek Türkiye genelinde gerek deprem bölgesi illerinde aldığı oy oranlarında düşüş olduğu görülmektedir. Nitekim 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ilk turda almış olduğu %52,59 oy oranıyla rakipleri Muharrem İnce (%30.64), Selahattin Demirtaş (%8.40), Meral Akşener (%7.29), Temel Karamollaoğlu (%0.89) ve Doğu Perinçek'e (%0.20) karşı açık ara bir üstünlük elde eden R. Tayyip Erdoğan, 14 Mayıs 2023 seçimlerini de ilk sırada tamamlamasına rağmen ilk turda kazanamamıştır (BBC News, 2023c). Deprem bölgesi illerindeki sonuçlara bakıldığında ise 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde; Hatay'da %48.14, Kahramanmaraş'ta %74.18, Malatya'da %69.19, Elazığ'da %70.04, Adıyaman'da %67.41, Şanlıurfa'da %64.77, Gaziantep'te %63.93, Kilis'te %70.09, Osmaniye'de %62.98, Adana'da %44.13 ve Diyarbakır'da %27.39 oranında oy alan R. Tayyip Erdoğan'ın söz konusu 11 ilin 10'undan birinci olarak çıktığı görülmektedir (NTV Haber, 2018). Sadece Diyarbakır'da birinciliği dönemin HDP başkanı Selahattin Demirtaş'a kaptıran R. Tayyip Erdoğan, geri kalan 10 ildeki seçimlerde ilk sırada yer almayı başarmıştır. Bu veriler ışığında bir önceki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine kıyasla 14 Mayıs 2023 seçimlerinde R. Tayyip Erdoğan'a verilen oy desteğinin bir miktar düştüğü söylenebilmekle birlikte başta deprem bölgesi olmak üzere ülkenin birçok bölgesinde rakibi Kemal Kılıçdaroğlu'ndan daha fazla oy alan R. Tayyip Erdoğan, Türkiye genelinde rakibine kıyasla yaklaşık 2.5 milyon daha fazla oy almıştır. Ancak hiçbir adayın

%50+1 oy oranını yakalayamaması nedeniyle Cumhurbaşkanlığı seçimleri ikinci tura kalmıştır (Cumhuriyet, 2023b).

28 Mayıs 2023 Pazar günü yapılan Cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimleri, Cumhuriyet İttifakı adayı R. Tayyip Erdoğan ile Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu arasında geçmiştir. 14 Mayıs seçimlerini üçüncü sırada tamamlayan ATA İttifakı adayı Sinan Oğan'ın ilk turda aldığı %5.17'lik oy oranının belirleyici olacağı tahmin edilen ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde her iki aday, ATA İttifakı temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmeler neticesinde Sinan Oğan, Cumhuriyet İttifakı R. Tayyip Erdoğan'dan yana tavır alırken, ittifakın diğer bileşenleri olan Zafer Partisi başkanı Ümit Özdağ ile Adalet Partisi başkanı Vecdet Öz, Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'na destek vereceklerini ilan etmişlerdir (DHA, 2023). Böylece bir önceki turda Sinan Oğan'a verilen oyların her iki aday arasında dağılım gösterdiği 28 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, %52.18'e karşı %47,82'lik oy oranıyla R. Tayyip Erdoğan'ın üstünlüğüyle sonuçlanmıştır (YSK, 2023b). 14 Mayıs seçimlerine göre Türkiye genelindeki toplam oy oranını %2.66 oranında arttırarak yeniden Cumhurbaşkanı seçilen R. Tayyip Erdoğan, deprem bölgesindeki 11 ilin tamamında da oylarını arttırmıştır. Şanlıurfa'da %2.86, Gaziantep'te %2.96, Diyarbakır'da %1.86, Malatya'da %2.57, Kahramanmaraş'ta %3.89, Adıyaman'da %2.64, Elazığ'da %3.09, Hatay'da %2.11, Adana'da %2.03, Osmaniye'de %3.88 ve Kilis'te %4.44 oranında oyunu arttıran R. Tayyip Erdoğan, 14 Mayıs seçimlerinde az bir farkla kaybettiği Hatay'da birinciliği Kemal Kılıçdaroğlu'ndan almıştır. Böylece ikinci tur seçimleri sonucunda deprem bölgesindeki 11 ilin 9'unda birinci olan R. Tayyip Erdoğan, diğer ittifak ortaklarıyla birlikte çıktığı balkon konuşmasında deprem bölgesine özellikle vurgu yaparak, *"11 ildeki depremzede vatandaşlarımıza şükranlarımı sunuyorum. Onlar konteynerlerde, çadır kentlerde oylarını gittiler, büyük bir vakurla kullandılar. Allah onlardan razı olsun. Rabbim beterinden korusun. Söylediğim gibi inşallah bir yıl içinde de kalıcı konutları halledeceğiz"* ifadelerinde bulunmuştur (TCCB, 2023b).

Tablo 2.

Adayların Deprem Bölgesindeki İlk Tur Seçimlerine Göre Oy Farkı

İLLER	ERDOĞAN	KILIÇDAROĞLU
Adana	2,03	3,15
Adıyaman	2,64	-0,08
Diyarbakır	1,86	-0,30
Elazığ	3,09	1,49
Gaziantep	2,96	2,63
Hatay	2,11	1,78
Kahramanmaraş	3,89	2,03
Kilis	4,44	2,99
Malatya	2,57	0,93
Osmaniye	3,88	3,06
Şanlıurfa	2,86	-0,94

Kaynak: SETA Seçim Analizi Raporu, 2023.

14 Mayıs genel seçimleri ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile ikinci tura kalan 28 Mayıs Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan'ın oy oranları, muhalefetin ve birçok anket firmasının seçim tahminlerini⁴ yanlış çıkarmıştır. 2018 yılından itibaren başlayan ve etkisini giderek hissettiren ekonomik krize (enflasyon ve döviz kurundaki aşırı artış) ek olarak Covid-19 pandemi süreci, Rusya-Ukrayna savaşı, yolsuzluk iddiaları, yaşanan siyasi krizler ve son olarak 6 Şubat depremlerinin ekonomik ve yönetsel olarak iktidarı yıprattığı düşüncesiyle Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan'ın yeniden iktidar olamayacağına dair tahminler tutmamıştır (Laleoğlu, 2023). Özellikle 6 Şubat depremleri sonrasında toplumun azımsanmayacak bir kesimi tarafından da seçimleri bu sefer kaybedeceği düşünülen Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan, deprem bölgesinden aldığı oyların da etkisiyle seçimlerden galip ayrılmıştır. Hükümete ve R. Tayyip Erdoğan'a yönelik böylesine olumsuz bir tablo çizilmesine rağmen seçimlerde elde edilen oy oranının nedenleri, seçim sonrasında en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Deprem bölgesindeki vatandaşların

⁴ Türkiye Raporu anket firmasının seçimlere iki gün kala (12 Mayıs 2023) yaptığı son anket çalışmasında dahi Kılıçdaroğlu'nun %50.5'lik oy oranıyla ilk turda Cumhurbaşkanı seçileceği tahmin edilmiştir. Ancak seçim sonuçlarının ardından açıklama yapan Türkiye Raporu direktörü Can Selçuki, "Seçimden önce 11 ve 12 Mayıs tarihlerinde iki tane tahmin yayınladık. Her ikisinde de hata payı içinde bulduğumuz sonuçlar var. Ancak hatalı tahmini hata payının arkasında gizleyecek değilim. Bunun muhasebesini yapıp nerede ve neden hata yapıldığına dair detaylı bilgiyi sizlerle paylaşacağım. Bugünden itibaren metodumuzu gözden geçirip, hatalarımızı düzelterek toplumun farklı konulardaki görüşlerini ölçmeye, anlamaya ve anlatmaya çalışmaya devam edeceğiz." ifadesinde bulunmuştur (BBC News, 2023c).

büyük bir kısmının dahi yaşanan bu ağır yıkımdan sonra hükümeti suçlamak bir tarafa, geçmiş seçimlerde verdikleri desteğe devam etmelerinin altındaki sebepler sorgulanmaya başlanmıştır.

Deprem bölgesindeki vatandaşların büyük bir oranda, yeniden Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan'ı desteklemelerindeki en önemli nedenlerden biri, 21 yıllık tek başına iktidar partisi olma sürecine Van (Ekim-Kasım 2011) ve Elazığ (24 Ocak 2020) depremleri gibi tecrübeleri ekleyen AK Parti ve R. Tayyip Erdoğan'ın seçimleri kazanması halinde mevcut sorunların çözüleceğine olan güvenin etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda deprem bölgesindeki seçmenin retrospektif oy verme eğilimi sergilediği ifade edilebilir. Seçmenlerin mevcut iktidara yönelik olarak oy tercihinde bulunurken, iktidarın geçmiş performansının dikkate alınarak oy kullanılması şeklinde ifade edilen retrospektif oy verme davranışının (Reed ve Cho, 1998: 93), Mayıs 2023 seçimlerinde depremzede seçmenler açısından geçerli olduğu görülmektedir. Nitekim Reuters haber ajansının deprem bölgesinde gerçekleştirmiş olduğu görüşmelerde, birçok depremzedenin “*yaparsa yine Erdoğan yapar*” yönündeki açıklamaları bu durumu desteklemektedir. Van ve Elazığ depremlerinde AK Parti hükümetinin deprem bölgesine ivedi bir şekilde yardımların götürülmesi ve deprem sonrasında söz verilen konutların zamanında teslim edilmesi nedeniyle bu konuda R. Tayyip Erdoğan'a güven duyduklarını belirten bazı depremzedeler, Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nun seçilmesi halinde ise karşılarında net bir muhatap bulamayacakları endişesini dile getirmişlerdir (Reuters, 2023b). Muhalefet blokunda, Cumhurbaşkanı adayının zor ve gergin geçen uzun bir süreç sonucunda belirlenebilmesi ve seçimlerin Millet İttifakı'nca kazanılması halinde ittifak ortağı parti başkanlarının Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak atanacak olması, kurulacak koalisyon benzeri hükümetin acziyete düşeceği endişesine neden olmuştur⁵. Bu bağlamda Türkiye toplumunun edindiği tecrübeyle, koalisyon hükümetlerine sıcak bakmadığı Millet İttifakı'na karşı bir önyargı oluşturduğu söylenebilir (Esen ve Gümüşçü, 2023). Depremzede seçmenin de bu noktada prospektif oy verme davranışı sergileyerek, altı partinin oluşturduğu Millet İttifakı'na gereken oy desteğini vermediği ifade edilebilir. Nitekim deprem bölgesindeki seçmenin önemli

⁵ Millet İttifakı'nın Cumhurbaşkanı adayı belirlemesi sürecinde seçmenler tarafından hoş karşılanmayan iki temel durum söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun tüm telkinlere rağmen adaylıktan vazgeçmeyişidir. Oysaki 2007 senesinde R. Tayyip Erdoğan'ın arzu etmesi halinde çok rahat bir şekilde aday olabileceği Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde adaylığı, yol arkadaşı Abdullah Gül'e bırakması Erdoğan'ı ülke menfaatleri için makam ve koltuğu elinin tersiyle itebilecek bir lider konumuna getirirken (Günboynu, 2021), Kılıçdaroğlu'nun gerek partisi içerisinden gerek Millet İttifakı bileşenlerinden gerekse kamuoyundan gelen “aday olma” mesajlarına rağmen Cumhurbaşkanı adayı olması, ülke menfaatini şahsi hırslarına kurban ettiği düşüncesini doğurmuştur. Seçmenin Millet İttifakı'na önyargılı yaklaşmasının ikinci nedeni ise yine adaylık konusuyla ilgilidir. Kılıçdaroğlu'nun Cumhurbaşkanı adayı olma konusunda ısrarcı olması üzerine ittifak bileşenlerinden İYİ Parti başkanı Meral Akşener'in “ölümle sıtma arasında tercih yapmaya zorlanıyoruz” (Cumhuriyet, 2023c) ifadesiyle çatırdamaya başlayan Millet İttifakı, gelişen süreçte yeniden bir araya gelmişse de bu birliktelik seçmen adına güven vermemiştir.

bir kısmı, yeni kurulacak bir koalisyon hükümetinin en azından kısa vadede dertlerine deva olmayacağını dile getirmişlerdir. Seçimlere 3 haftalık bir süre kalmışken deprem bölgesinde yapılan birçok ankete göre de depremzede seçmenin kurulacak bir koalisyon hükümetinden umutlu olmadığı görülmüştür (A Haber, 2023). Buna karşılık AK Partili bakanların ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın deprem bölgesinde yapmış olduğu açıklamalar ve verdiği sözlerin kısa süre içerisinde uygulamaya geçtiğini söyleyen bazı depremzedeler, *“Devletimiz bizi yalnız bırakmadı. Erdoğan'ın deprem sonrasında devletin müdahalesinin yavaş olduğunu kabul edip, helallik istemesi ve gereken tüm desteğin sağlanacağına dair verdiği sözler bizim için çok önemliydi”* görüşünü paylaşmıştır (Washington Post, 2023). Depremzede seçmenin depremin yaralarının sarılmaya başladığı andan itibaren yeniden AK Parti iktidarına ve Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'a destek vermesi, çalışmanın başında ifade edilen dolaylı retrospeksiyon kavramına karşılık gelmektedir. Öyle ki 6 Şubat depremlerinden çok kısa bir süre sonra deprem bölgesinde hükümete karşı eleştiriler başlamış ve bu durumun yaklaşan 14 Mayıs seçimlerine hükümetin aleyhine yansıtacağı iddia edilmiştir. Ancak hükümetin, deprem bölgesindeki arama kurtarma ve barınma sorunlarına çözüm bulmak amacıyla hız verdiği yardım faaliyetlerinin (TRT Haber, 2023b) yanı sıra kalıcı konut inşaatlarına da bir an önce başlanacağını doğrudan R. Tayyip Erdoğan tarafından açıklanmasının ardından (AA, 2023a) depremzede seçmenin önemli bir kısmında hükümete ve R. Tayyip Erdoğan'a yönelik olumlu imajın yeniden oluştuğu söylenebilir. Nitekim seçim sonuçlarına bakıldığında depremzede seçmenin Cumhur İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan'a önemli ölçüde destek verdiği görülmektedir. Bu noktada kendi durumlarına odaklanmak yerine hükümetin doğal felakete karşılık geliştirdiği tepkiler üzerinden değerlendirme yaptığı görülen depremzede seçmenin dolaylı retrospeksiyon davranışı sergilediği söylenebilir. Yaşanan doğal afet nedeniyle 14 Mayıs seçimleri öncesinde dezavantajlı bir konumda olduğu düşünülen AK Parti hükümeti ve R. Tayyip Erdoğan, depremin yaralarının sarılmaya başlanmasıyla oylarını arttırma imkanı elde etmiştir. Bu durum 2002 yılında Elbe Nehri'nin taşması sonucu oluşan sel felaketi sonrasında Alman seçmenin sergilediği oy verme davranışı ile benzerlik göstermektedir. Nitekim Almanya'da da mevcut hükümet, felaket yardım programlarından birini devreye sokmuş ve bunun sonucunda mevcut hükümet seçmenler tarafından ödüllendirilmiştir (Bechtel & Hainmueller, 2011). 2012 yılında yaşanan Sandy Kasırgası'nda ise hükümetin afetle etkin mücadelesini gören seçmen mevcut hükümete olan desteğini arttırmıştır (Velez & Martin, 2013).

Deprem bölgesindeki seçmenin Cumhuriyet İttifakı ile R. Tayyip Erdoğan'a destek vermeye devam etmesinin bir diğer nedeni ise Millet İttifakı ile HDP arasındaki siyasi ilişkiler ve bu ilişkilerin Cumhuriyet İttifakı tarafından topluma milliyetçilik kavramı üzerinden yansıtılmasında aranabilir. Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nun, Türkiye'deki Kürt seçmenlerin de oylarını alabilmek amacıyla HDP eş başkanlarıyla görüşmesi ve tutuklu bulunan eski HDP başkanı Selahattin Demirtaş'ın serbest bırakılmasına yönelik açıklamalarda bulunması, Kılıçdaroğlu'nun Kürt seçmenin oyunu almasına yaramışsa da özellikle Malatya, Kahramanmaraş, Elazığ, Osmaniye ve Gaziantep gibi milli hassasiyeti yüksek olan deprem bölgesi illerinde tepkiye yol açtığı söylenebilir. Hükümetin, medya desteğini de arkasına alarak Millet İttifakı'nın PKK terör örgütüyle iş birliği yaptığını dair oluşturduğu algıya, PKK'nın R. Tayyip Erdoğan aleyhine yaptığı açıklamalar da eklenince Millet İttifakı bu durumdan olumsuz etkilenmiştir (Mete, 2023). HDP eş başkanı Mithat Sancar'ın da hükümetin afet yönetimini, *"Bu iktidarın yaptığı en iyi şey kötülüğü örgütlemektir. Bu iktidarın becerisinin en yüksek olduğu alan kötülüğü organize etmektir."* sözleriyle eleştirirken terör örgütü PKK'nın deprem nedeniyle eylemsizlik kararı almasını ise "önemli bir adım" olarak değerlendirmesi, deprem bölgesindeki seçmenin tepkisine yol açmıştır (Duran, 2023). Zira ikinci tura kalan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, R. Tayyip Erdoğan'dan yana tavır alan Sinan Oğan da HDP'nin destek verdiği bir ittifakın bileşenlerinden biri olmayacağını net bir şekilde ifade etmiştir (AA, 2023b). Oysaki muhalefetin ikinci tur Cumhurbaşkanlığı seçiminde, ilk turda Sinan Oğan'ı destekleyen yaklaşık üç milyon seçmenin oyuna ihtiyacı olduğu görülmektedir. Belirtilen süreçte Sinan Oğan'ın Cumhuriyet İttifakı'nı desteklemesinin R. Tayyip Erdoğan'ın deprem bölgesindeki tüm illerde oyunun artmasında ve 28 Mayıs Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanmasında etkili olduğu ifade edilebilir.

Sonuç olarak Haziran 2018 seçimleri ile Mayıs 2023 seçimleri arası dönemde, Türkiye'de yaşanan pek çok olumsuz gelişmeye ek olarak 6 Şubat 2023 tarihindeki depremlerin de yıkıcı etkisiyle hükümetin ve R. Tayyip Erdoğan'ın seçimleri kazanamayacağına dair yaygın öngörünün aksine Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan seçimlerden galip çıkmıştır. Başta muhalefet partileri olmak üzere hemen hemen tüm anket şirketlerinin ve toplumun bazı kesimlerinin, hükümetin deprem bölgesinde oy kaybı yaşayacağına yönelik beklentisi gerçekleşmemiştir. Aksine deprem bölgesinde önemli oy oranına ulaşan Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan, depremzede seçmenin büyük bir kısmının oy desteğini almıştır. AK Parti hükümetinin depremle mücadele tecrübesinin olmasının yanı sıra R. Tayyip Erdoğan'ın şahsına duyulan güvenin önemli etki yaptığı düşünülen Mayıs 2023 seçimlerinde depremzede seçmen,

oy tercihini Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan'dan yana kullanmıştır. Öyle ki yapılan anketlerin çoğunda, hükümeti eleştirmesine rağmen “evimi yeniden kim inşa edecek” sorusunun muhatabı olarak R. Tayyip Erdoğan'dan başkasını göremediklerini belirten depremzede seçmen, her şeye rağmen R. Tayyip Erdoğan'a güvendiklerini dile getirmiştir (VOA, 2023). Çarkoğlu'nun (2023), “Deprem oldu, ekonomik kriz gerçekleşti. O zaman insanlar Erdoğan'ı cezalandırır diye düşünülüyor ancak öyle değil o işler. İnsanlar bugünden yarına nasıl bir hayat sürececeklerini bilmiyorlar; kendilerine güvence veren bilgiyi aradıklarında Millet İttifakı ve Kılıçdaroğlu'nu böyle bir yardım yapabilecek pozisyonda görmüyorlar.” ifadesi de bu durumu destekler niteliktedir.

Deprem bölgesindeki seçmene yönelik gerek depremden hemen sonraki süreçte gerek seçim döneminde gerekse seçim sonrasında açıklamalarında mesaj veren Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan bir yandan deprem bölgesinin en kısa sürede toparlanması diğer yandan ise Türkiye'nin afetlere karşı hazır hale getirilmesi noktasında en verimli çalışmaları kendisinin yapacağını depremzedelerin yaralarını sararak anlatmıştır (Duran, 2023). Ayrıca Cumhuriyet İttifakı seçim protokolünde, depremzedelerin yaralarının bir an önce sarılacağı sıklıkla ifade edilmiştir (Beriş, 2023). AK Parti 2023 seçim beyannamesinin de önemli bir kısmının ayrıldığı deprem afeti ve depremzedeler konusu, hükümet ve R. Tayyip Erdoğan için ekonomi ve terör konularının dahi önüne geçmiştir. 2023 seçim beyannamesinin “Birlikte Yapacağız” başlığı altında, 6 Şubat depremlerinin ardından gerçekleştirilecek çalışmaları net bir şekilde deklare eden AK Parti hükümeti ve R. Tayyip Erdoğan, geçmiş depremlerdeki başarılı çalışmalara ve devam etmekte olan depremle mücadele politikalarına atıfta bulunarak (AK Parti Seçim Beyannamesi, 2023) depremzede seçmene geleceği yönelik ümit ve güven vermeye çalışmıştır.

4. Sonuç

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen depremler sonucunda Türkiye, tarihinin en büyük doğal felaketlerinden birini yaşamıştır. Depremler, çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine ve birçok kişinin yaralanmasına neden olmuştur. Bu felaket, ülke genelinde 11 ilin ciddi şekilde hasar görmesine yol açmıştır. 2018 yılından itibaren etkisini giderek arttıran ekonomik krizin üzerine yaşanan bu depremler, ülkedeki ekonomik krizin daha da derinleşmesine neden olmuştur. Türkiye'de 21 yıldır tek başına iktidar olan AK Parti hükümetinin, başarısız politikalarla ülkeyi ekonomik ve siyasi krizlere soktuğunu ayrıca yaşanan Kahramanmaraş depremlerine devlet kurum ve kuruluşlarının hazırlıksız yakalandığını ifade eden muhalefet, depremden sadece üç ay sonra yapılacak olan 14 Mayıs milletvekili genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçiminde, Cumhuriyet İttifakı'nın kaybedeceğini ileri sürmüştür.

Yapılan seçim anketlerinde de özellikle deprem bölgesindeki 11 ilde önemli oy kaybı yaşayacağı bu nedenle de iktidarı kaybedeceği tahmin edilen AK Parti'nin başını çektiği Cumhuriyet İttifakı ile R. Tayyip Erdoğan, seçimlerden istediği sonucu alarak ayrılmıştır. Hatta Cumhuriyet İttifakı, deprem bölgesindeki 11 ilin 10'unda Millet İttifakı'ndan daha fazla oy alırken, Cumhurbaşkanı adayları arasındaki seçim rekabetinde ise R. Tayyip Erdoğan, Diyarbakır ve Adana hariç deprem bölgesindeki tüm illerde rakibi Kemal Kılıçdaroğlu'na karşı oy üstünlüğü elde etmiştir. Seçim sonuçlarının ardından ülke siyasetinde en yoğun tartışılan konulardan biri ise Cumhuriyet İttifakı'nın ve R. Tayyip Erdoğan'ın başta deprem bölgesinde olmak üzere seçimleri nasıl kazandığı olmuştur.

Seçim sonuçlarına bakıldığında, deprem felaketinin ardından süreç yönetimine dair tercih edilen yöntemin AK Parti iktidarına ve R. Tayyip Erdoğan'a yönelik destek örüntüsünü arttırdığı söylenebilir. 21 yıllık iktidar sürecinde özellikle inşaat sektöründe (karayolları, barajlar, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) konutları, havaalanları gibi) önemli yatırımlar gerçekleştiren AK Parti hükümetinin gerek bu alandaki tecrübesi gerek Van ve Elazığ depremlerinden sonra R. Tayyip Erdoğan tarafından verilen vaatlerin kısa süre içerisinde yerine getirilmesi, depremzedelerin Mayıs 2023 seçimlerinde Cumhuriyet İttifakı'na destek vermesinde etkili olmuştur.

AK Parti'nin ve R. Tayyip Erdoğan'ın uzun zamanı kapsayan iktidar tecrübesinin oluşu, daha önce deprem yaşanan diğer illerdeki kalkınmanın kısa süre içerisinde gerçekleştirilmesi, depremzedelere devletin yardım elinin ivedilikle uzatılması gibi durumların, depremde seçimde “*Yaparsa yine Erdoğan yapar*” (Reuters, 2023b) düşüncesinin oluşmasına neden olduğu söylenebilir. Bu noktada depremde seçmenin sadece geçmişe bakarak değil aynı zamanda geleceğe yönelik tahminlerle de hareket ettiği görülmektedir. Öyle ki depremden sonraki ilk birkaç haftalık süreçte AK Parti hükümetine yönelik eleştirilerin arttığı ve yapılan anketlerde de iktidara yönelik oy desteğinin azaldığı bilinmektedir. Bununla birlikte R. Tayyip Erdoğan'ın bölgeye gidip, süreci yakından takip etmesi, en az bir ya da iki bakanın deprem illerinin birinden sorumlu kılınması ve depremin yaralarının sarılmaya başlanmasının ardından hükümete ve R. Tayyip Erdoğan'a yönelik desteğin yeniden arttığı söylenebilir. Bu çerçevede depremde seçmenin, yaşadığı deprem felaketinin ardından dolaylı retrospektif oy verme davranışında bulunduğu ifade edilebilir.

Retrospektif oy verme eğilimi doğrultusunda Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan'a verilen desteğe karşılık muhalefet partilerinin oluşturduğu Millet İttifakı ve K. Kılıçdaroğlu'nun kazanamamasının nedenlerinden biri ise ülkenin siyasi geçmişinde aranabilir.

AK Parti iktidarına dek uzun bir süre istikrarsız koalisyon hükümetleriyle yönetilen Türkiye’de yaşanan ekonomik ve siyasi krizlerin kronik bir hal aldığı bilinmektedir. Koalisyon hükümetlerini oluşturan siyasi partilerin kendi aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle muktedir bir yönetimin bir türlü kurulamadığı Türkiye’de, devlet kurumlarının gelişen olaylar karşısında acziyete düştüğü görülmektedir. Nitekim bu durumların başında 1999 Marmara depremi gelmektedir. 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Kocaeli/Gölcük merkezli Marmara Depremi’nde yönetimde olan Demokratik Sol Parti (DSP), Anavatan Partisi (ANAP) ve MHP’nin oluşturduğu ANASOL-M koalisyon hükümeti, depremle mücadelede yetersiz kalmış ve depremden sonraki süreçte de depremedelerin çoğu ihtiyacı giderilememiştir. Devletten ziyade Arama Kurtarma Derneği (AKUT) gibi sivil toplum örgütlerinin ön plana çıktığı bu süreçte, hükümete olan güven azalmıştır. Zira depremden üç sene sonra koalisyon hükümetinin dağılarak erken seçimlere gidildiği Türkiye’de seçmen, yeni bir parti olmasına rağmen AK Parti’yi iktidara getirmiştir. Geçmişteki belirtilen süreçleri de retrospektif bir yaklaşımla değerlendiren depremede seçmenin, koalisyon hükümetleri dönemini yeniden yaşamamak adına, 14 ve 28 Mayıs seçimlerinde tercihini Cumhuriyet İttifakı ve R. Tayyip Erdoğan’dan yana kullandığı söylenebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Contribution Rate Statement: Corresponding author: 50% Other author: 50%

Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study

KAYNAKÇA

- A Haber. (2023). Anketlerde altılı koalisyonu kötü haber! Deprem sonrası yapılan seçim anketinde çarpıcı sonuçlar! AK Parti'nin oy oranı yüzde kaç? 05.02.2024. <https://www.ahaber.com.tr/ozel-haberler/2023/03/19/anketlerde-altili-koalisyonu-kotu-haber-deprem-sonrasi-yapilan-secim-anketinde-carpici-sonuclar-ak-partinin-oy-orani-yuzde-kac>
- AA. (2023a). Cumhurbaşkanı Erdoğan: 2 ay içinde deprem bölgesi genelinde 75 bin konutun teslimini bitireceğiz. Anadolu Ajansı. 04.02.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-2-ay-icinde-deprem-bolgesi-genelinde-75-bin-konutun-teslimini-bitirecegiz/3126891>
- AA. (2023b). Sinan Oğan: HDP'nin "Biz Kılıçdaroğlu'nu destekliyoruz" dediği yerde Türk milliyetçileri olmayacaktır. Anadolu Ajansı. 09.12.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/sinan-ogan-hdpnin-biz-kilicdaroglu-destekliyoruz-dedigiyerde-turk-milliyetcleri-olmayacaktır/2906147>.
- Abramson, P. R., Aldrich, J. H. & Rohde, D. W. (2010). Studying American elections.İçinde J. E. Leighley (Ed.), *The Oxford Handbook of American Elections and Political Behavior* (ss. 700-716). Oxford University Press.
- Achen, C. H. & Bartels, L. M. (2004). Blind retrospection: Electoral responses to drought, flu, and shark attacks. 1-40. <https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/international-relations-dam/Teaching/pwgrundlagenopenaccess/Weitere/AchenBartels.pdf>
- AFAD. (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (mw: 7.7–mw: 7.6) depremleri raporu. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. 22.11.2023, <https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/2023.pdf>
- AK Parti 2023 Seçim Beyanamesi. (2023). Türkiye yüzyılı için doğru adımlar.12.12.2023, <https://www.akparti.org.tr/media/dwyd05pu/tu-rkiye-yu-zy%20ic-in-dog-ru-ad%20b1mlar-2023-secim>.
- Akar, F. (2023). Siyasal seçim kampanyalarında siyasal reklam: 14 Mayıs 2023 seçiminde AK Parti ve CHP reklamlarının analizi. *Abant Journal of Cultural Studies*. 8(16), 165-182.
- Aktürk, İ. & Albeni, M. (2002). Doğal afetlerin ekonomik performans üzerine etkisi: 1999 yılında Türkiye'de meydana gelen depremler ve etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (7)1, 1-18.
- Alexander, D. (1999). *Natural disasters* (3. ed.). Kluwer Academic Publishers.
- Arceneaux, K. & Stein, R. M. (2006). Who is held responsible when disaster strikes? The attribution of responsibility for a natural disaster in an urban election. *Journal of Urban Affairs*, 28(1), 43-53. <https://doi.org/10.1111/j.0735-2166.2006.00258.x>
- Ashworth, S., Bueno de Mesquita, E. & Friedenber, A. (2018). Learning about voter rationality. *American Journal of Political Science*, 62(1), 37-54. <https://doi.org/10.1111/ajps.12334>
- BBC News. (2023a). Seçim sonuçları: 2023 Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimlerinde oy oranları. 27.11.2023, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-65576557>.

BBC News. (2023b). ATA İttifakı ikinci tur tercihinde bölündü. Sinan Oğan “Erdoğan”, Adalet Partisi “Kılıçdaroğlu” dedi, gözler Özdağ’da. 29.11.2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cqv06xn1y24o>.

BBC News. (2023c). Anket şirketi seçimlerde neden yanıldı? 02.12.2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/cd1rnl9zmljo>.

Bechtel, M. M. & Hainmueller, J. (2011). How lasting is voter gratitude? An analysis of the short-and long-term electoral returns to beneficial policy. *American Journal of Political Science*, 55(4), 852-868. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2011.00533.x>

Beriş, H., E. (2023). *14 Mayıs seçimlerine doğru Cumhur İttifakı*. 16.11.2023, <https://www.setav.org/rapor-14-mayis-secimlerine-dogru-cumhur-ittifaki/>.

Bianet. (2023). Deprem bölgesinde seçim sonuçları. 11.11.2023, <https://bianet.org/haber/deprem-bolgesinde-secim-sonuclari-278799>.

Bodet, M. A., Thomas, M., & Tessier, C. (2016). Come hell or high water: An investigation of the effects of a natural disaster on a local election. *Electoral Studies*, 43, 85-94.

CNN Türk. (2023). Deprem bölgesi seçim sonuçları 2023: Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimleri oy oranları! 04.12.2023, <https://www.cnnturk.com/turkiye/secim/deprem-bolgesi-secim-sonuclari-2023-cumhurbaskanligi-ve-milletvekili-secimleri-oy-oranlari>.

Cole, S., Healy, A. & Werker, E. (2012). Do voters demand responsive governments? Evidence from Indian disaster relief. *Journal of Development Economics*, 97(2), 167-181.

Cumhuriyet. (2023a). Seçim 2023: İşte deprem bölgesinde oy oranları. 02.12.2023, https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/son-dakika-secim-2023-iste-deprem-bolgesinde-oy-oranlari-2081363#google_vignette.

Cumhuriyet. (2023b). 14 Mayıs Cumhurbaşkanı seçimi kesin sonuçlarına göre Erdoğan ne kadar oy aldı? YSK'nin kesin sonuçlarına göre 14 Mayıs'ta Kılıçdaroğlu kaç oy aldı? Sinan Oğan ve Muharrem İnce'nin oy oranı kaç? 04.12.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/14-mayis-cumhurbaskani-secimi-sonuclarina-gore-erdogan-ne-kadar-oy-aldi-ysknin-kesin-sonuclarina-gore-14-2082963>.

Cumhuriyet. (2023c). Meral Akşener üç ay önce “dağıtmam” dediği masadan kavga ile kalktı. 11.12.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/meral-aksener-uc-ay-once-dagitmam-dedigi-masadan-kavga-ile-kalkti-2057447>.

Çarkoğlu, A. (2023). Deprem ve adaylık tartışmalarının seçime etkisi. Yetkin Report. 03.12.2023, <https://yetkinreport.com/2023/02/15/deprem-ve-adaylik-tartismalarinin-secimlere-etkisi/>.

Demirer, Y. (2023). Depremın eşitsizliği, eşitsizliğin depremi. 06.12.2023, <https://www.evrensel.net/yazi/92459/depremin-esitsizligi-esitsizligin-depremi>.

DHA. (2023). Adalet Partisi Genel Başkanı Öz, partimizin GİK kararı Kılıçdaroğlu’na destek vermek. 11.11.2023, <https://www.dha.com.tr/politika/adalet-partisi-genel-baskani-oz-partimizin-gik-karari-kilicdarogluna-destek-vermek-2254059>.

Downs, A. (1957). *An economic theory of democracy*. Harper & Row Publishers.

- Duran, B. (2023). Deprem, beka söylemleri ve Kılıçdaroğlu'nun adaylığı. 04.12.2023, <https://www.setav.org/deprem-beka-soylemleri-ve-kilicdaroglunun-adayligi/>.
- Eriksson, L. M. (2016). Winds of change: voter blame and storm gudrun in the 2006 Swedish parliamentary election. *Electoral Studies*, 41, 129-142. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2015.12.003>
- Eriksson, L. M. (2017). *Natural disasters and national election: On the 2004 Indian Ocean Boxing Day Tsunami, the 2005 Storm Gudrun and the 2006 historic regime shift* Digital Comprehensive Summaries of Uppsala Dissertations from the Faculty of Social Sciences, Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala. <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1071124/FULLTEXT01.pdf>
- Esen, B. & Gümüştü, Ş. (2023). How Erdoğan's populism won again, *Journal of Democracy*, 34(3), 21-32.
- Euro News. (2023a). *Deprem Türkiye'de seçimleri nasıl etkileyecek?* 04.12.2023, <https://tr.euronews.com/2023/02/14/deprem-turkiyede-siyaseti-nasil-etkileyecek>.
- Euro News. (2023b). Hangi anket firması 2023 seçim sonuçlarını doğru tahmin etti? 07.12.2023, <https://tr.euronews.com/2023/05/14/hangi-anket-firmasi-2023-secim-sonuclarini-en-dogru-tahmin-etti>.
- Euro News. (2023c). 14 Mayıs Cumhurbaşkanlığı seçimi: Nisan ve mayıs ayında yapılan son anketlerin ortalaması kaç? 07.12.2023, <https://tr.euronews.com/2023/05/13/14-mayis-cumhurbaskanligi-secimi-nisan-mayis-ayinda-yapilan-son-anketlerin-ortalamasi-kac>.
- Euro News. (2023d). Cumhurbaşkanlığı seçimi: Son anketlerin ortalaması kaç, Kılıçdaroğlu ve Erdoğan kaç oy alıyor? 17.11.2023, <https://tr.euronews.com/2023/05/02/cumhurbaskanligi-secimi-son-anketlerin-ortalamasi-kac-kilicdaroglu-ve-erdogan-kac-oy-aliyor>.
- Ezikoğlu, Ç. (2023). Türkiye'de ekonomik oy verme davranışını ve 2023 seçimleri. İDT-İktisat ve Toplum Dergisi, 05.12.2023, <https://iktisatvetoplum.com/turkiyede-ekonomik-oy-verme-davranisi-ve-2023-secimleri-caglar-ezikoğlu/>.
- Fiorina, M. P. (1981). *Retrospective voting in American national elections*. Yale University Press.
- Flores, A. Q. & Smith, A. (2013). Leader survival and natural disasters. *British Journal of Political Science*, 43(4), 821-843. <https://doi.org/10.1017/S0007123412000609>
- Gallego, J. (2018). Natural disasters and clientelism: The case of floods and landslides in Colombia. *Electoral Studies*, 55, 73-88.
- Günboyu. (2021), Yıllar sonra Abdullah Gül'ün neden cumhurbaşkanı yapıldığı ortaya çıktı. 08.12.2023, <https://www.gunboyugazetesi.com.tr/yillar-sonra-abdullah-gulun-neden-cumhurbaskani-yapildigi-ortaya-cikti-89490h.htm>.
- Gürlesel, C. F. (2023). Deprem aferinin ekonomik etkileri ve sonuçları. BTSO Ekonomi. 01.12.2023, <https://www.btsoekonomi.com/haber-detay/deprem-afetinin-ekonomik-etkileri-ve-sonuclari>.
- Haber Türk. (2023). 14 Mayıs seçimlerinde anket firmalarının karnesi nasıl? 07.12.2023, <https://www.haberturk.com/hangi-anket-secim-sonuclarini-tutturdu-2023-secim-sonuclarini-tutturan-anket-sirketi-var-mi-3591861>.

- Healy, A. & Malhotra, N. (2010). Random events, economic losses, and retrospective voting: Implications for democratic competence. *Quarterly journal of political science*, 5(2), 193-208. <https://doi.org/10.1561/100.00009057>
- Healy, A. & Malhotra, N. (2013). Retrospective voting reconsidered. *Annual Review of Political Science*, 16, 285-306.
- Heersink, B., Peterson, B. D. & Jenkins, J. A. (2017). Disasters and elections: Estimating the net effect of damage and relief in historical perspective. *Political Analysis*, 25(2), 260-268. <https://doi.org/10.1017/pan.2>
- Independent. (2023). Cumhurbaşkanlığı seçimi sonuçları. 26.11.2023, <https://www.indyurk.com/secim2023/>.
- İTÜ. (2023). 6 Şubat 2023: 04.17 mw 7,8 Kahramanmaraş ve 13.24 mw 7,7 Kahramanmaraş depremleri: Ön inceleme raporu. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Kalaycıoğlu, E. (2023). Deprem seçimi nasıl etkiler? 06.12.2023, <https://kisadalga.net/haber/detay/patlamalar-bombalar-dogal-afetler-ve-olumlerin-golgesinde-yapilan-secimler-secmen-tutumu-nasil-sekilleniyor>.
- Klomp, J. (2020). Election or disaster support? *The Journal of Development Studies*, 56(1), 205-220. <https://doi.org/10.1080/00220388.2019.1585811>
- KONDA. (2023a). 14 ve 28 Mayıs 2023 genel milletvekili ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sandık analizi barometresi. 06.12.2023, <https://konda.com.tr/uploads/2305-mayis-barometre-142-sandikanalizi>.
- KONDA. (2023b). Cumhurbaşkanlığı seçimi saha raporu. 06.12.2023, <https://konda.com.tr/rapor/177/14-ve-28-mayis-2023-genel-milletvekili-ve-cumhurbaskanligi-secimleri-sandik-analizi>.
- Kronos News. (2023). İddia: Siyasal tablo, deprem önce günlere döndü. 26.11.2023, <https://kronos36.news/tr/iddia-siyasal-tablo-deprem-oncesi-gunlere-dondu/>.
- Laleoğlu, B. (2023). 2023 seçimlerini anlamak, iki sandık arası sonuçlar. 16.11.2023, <https://www.setav.org/analiz-2023-secimlerini-anlamak-iki-sandik-arasi-sonuclar/>.
- Manza, J. & Brooks, C. (1999). *Social cleavages and political change: Voter alignments and US party coalitions*. Oxford University Press.
- Mete, D. M. (2023). 2023 Cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri: muhalif seçmenin muhalefetle imtihanı. *Euroasian Journal of Social and Economic Research*, (10)4, 106-136.
- Milliyet. (2023). 14 Mayıs 2023 seçim sonuçları. 20.11.2023, <https://secim.milliyet.com.tr/14-mayis-2023-secimleri/secim-sonuclari/>.
- NTV Haber. (2018). 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimi sonuçları. 04.12.2023, <https://secim2018.ntv.com.tr/>.
- OSCEPA. (2023). Uluslararası Seçim Gözlem Heyeti 14 Mayıs 2023 seçimleri ilk bulgular ve sonuçlar ile ilgili rapor. Organization for Security and Co-operation in Europe. https://www.osce.org/files/f/documents/b/d/543639_0.
- Özçelik, İ. (2023). Gezici araştırma merkezi başkanı Gezici: Deprem iktidar oylarını arttırabilir. 07.12.2023, <https://sputniknews.com.tr/20230310/gezici-arastirma-merkezi-baskani-gezici-deprem-iktidar-oylarini-artirabilir-1068084661>.

- Özkök, E. (2023). Deprem sonrası ilk anket; yüzde kaç oyunu değiştirdi? 06.12.2023, <https://t24.com.tr/haber/ertugrul-ozkok-deprem-sonrasi-ilk-anket-yuzde-kac-oyunu-degistirdi,1094905>.
- Özsoy, A. (2023). Depremle geldiler depremle gidecekler. Türk Solu. 04.12.2023, <https://www.turksolu.com.tr/depremle-geldiler-depremle-gidecekler/>.
- Reed, W. R. & Cho, J. (1998). A comparison of prospective and retrospective voting with heterogeneous politicians. *Public Choice*, 96(1-2), 93-116.
- Reuters. (2023a). Poll shows Turkey's Erdogan likely to win election. 27.11.2023, <https://www.reuters.com/article/uk-turkey-poll-idUKTRE70F15P20110116/>.
- Reuters. (2023b). Pollsters see support for Erdogan's AKP largely unscathed despite quake. 28.11.2023, <https://www.reuters.com/world/middle-east/pollsters-see-support-erdogans-akp-largely-unscathed-despite-quake-2023-03-03/>.
- Rubin, O. (2020). The political dynamics of voter retrospection and disaster responses. *Disasters*, 44(2), 239-261. <https://doi.org/10.1111/disa.12376>
- SETA. (2023). 2023 Cumhurbaşkanı seçimi sonuçlarının karşılaştırmalı analizi. Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. <https://setav.org/assets/uploads/2023/06/R234.pdf>.
- Spectrum House Düşünce ve Araştırma Merkezi. (2023). Depremin etkileri ve siyasal eğilimler. 01.12.2023, <http://spectrumhouse.com.tr/depremin-etkileri-ve-siyasal-egilimler/>.
- Sputnik News. (2023). Can Selçuki: AK Parti oylarında deprem sonrası 4 puan azalma var ama 'kopuş' demek için erken. 07.12.2023, <https://sputniknews.com.tr/20230301/can-selcuki-ak-parti-oylarinda-deprem-sonrasi-4-puan-azalma-var-ama-kopus-demek-icin-erken-1067676844>.
- Tan, M. (2023). Deprem ve gerçekler. Hala kader planı ve dış güçler mi? Yetkin Report. 04.01.2023, <https://yetkinreport.com/2023/02/21/deprem-ve-gercekler-hala-kader-planı-ve-dis-gucler-mi/>.
- TCCB. (2023a). Ülkemiz 14 Mayıs seçimleriyle bir demokrasi şölenini daha alnın ağıyla tamamlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. 02.12.2023, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/147178/-ulkemiz-14-mayis-secimleriyle-bir-demokrasi-solenini-daha-alninin-akiyla-tamamlamistir->.
- TCCB. (2023b). Bugün kazanan sadece Türkiye'dir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. 05.12.2023, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/147324/-bugun-kazanan-sadece-turkiye-dir->.
- The Guardian. (2023). He works hard: Voters in Turkey's quake backing Erdogan in runoff. 08.12.2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/may/26/turkey-quake-zone-voters-backing-erdogan-in-runoff>.
- TMMOB. (2023). 6 Şubat depremleri TMMOB sekizinci ay değerlendirme raporu Türk mühendis ve mimar odaları birliği. 06.12.2023, <https://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmob-6-subat-depremleri-8-ay-degerlendirme-raporu-yayimlandi>.
- Tokdemir, K. & Karakuş, A. (2020). 1999'dan 2002 genel seçimlerine giden süreçte Türkiye'de kritik yeniden saflaşma ve kritik seçim teorisi üzerine bir değerlendirme. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, Milli Mücadele'nin 100. yılı özel sayısı, 757-775. <https://doi.org/10.21733/ibad.800911>

- Tol, U. (2023). *Depremden sonra seçimlerden önce; duygular ve siyasi tutumlar*. Fevziye Mektepleri Vakfı Işık Üniversitesi Belgeliği. 06.12.2023, https://acikerisim.isikun.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11729/5534/depremden_sonra_secimden_once_duygular_ve_siyasi_tutumlar.pdf?sequence=3&isallowed=y.
- Tosun, T. (2023, 21 Şubat). Deprem felaketinin sosyo-politik etki ve sonuçları. *Politik Yol*. 27.11.2023, <https://www.politikyol.com/deprem-felaketinin-sosyo-politik-etki-ve-sonuclari/>.
- TRT Haber. (2023a). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Bu millet 14 Mayıs'ta gerekeni yapacak. 27.11.2023, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-bu-millet-14-mayista-gerekeni-yapacak-749811.html>.
- TRT Haber. (2023b). Deprem bölgesinde 356 bin 419 çadır ve 8 bin 530 konteyner kuruldu. 04.02.2024. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/deprem-bolgesinde-356-bin-419-cadir-ve-8-bin-530-konteyner-kuruldu-749695.html>
- UNDRR. (2023). *Disaster*. United Nations Office for disaster risk reduction. 27.11.2023, <https://www.undrr.org/terminology/disaster>.
- Velez, Y. & Martin, D. (2013). Sandy the rainmaker: The electoral impact of a super storm. *PS: Political Science & Politics*, 46(2), 313-323. <https://doi.org/10.1017/S1049096513000139>
- VOA. (2023). Deprem bölgesinde iktidarın üstünlüğü korumasında ne etkili oldu? *Voice of American*. 11.12.2023, <https://www.voaturkce.com/a/deprem-bolgesinde-iktidar-in-ustunlugunu-korumasinda-ne-etkili-oldu/7094634.html>.
- Washington Post. (2023). Turkey elections: Are voters ready to move on from Erdogan? 09.12.2023, <https://www.washingtonpost.com/world/2023/05/05/turkey-elections-erdogan-opposition-voters/>.
- YSK. (2023a). 14 Mayıs Cumhurbaşkanı seçimi ve 28. dönem milletvekili genel seçimi. T.C. Yüksek Seçim Kurulu. 02.12.2023, <https://www.ysk.gov.tr/tr/14-mayis-2023-secimleri/82491>.
- YSK. (2023b). 28 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı seçimi ikinci oylama seçim istatistikleri bülteni. T.C. Yüksek Seçim Kurulu. 02.12.2023, <https://www.ysk.gov.tr/dosyalar/docs/28Mayis2023CBSecimiIkinciOylamaBulteni>.